

MYNDIGHETEN FÖR KULTURANALYS

Hotad kultur?

En undersökning om hot, trakasserier och våld mot
konstnärer och författare i Sverige

Rapport 2016:3

Postadress:

Box 120 30
102 21 Stockholm

Besöksadress:

Fleminggatan 20, 6 tr

Telefon:

08-528 020 00

E-post:

info@kulturanalys.se

Webbplats:

www.kulturanalys.se

© Myndigheten för kulturanalys 2016

Formgivning: Bazooka

Tryck: Taberg Media Group AB, 2016

ISBN: 978-91-87046-27-8

MYNDIGHETEN FÖR KULTURANALYS

Hotad kultur?

En undersökning om hot, trakasserier och våld mot
konstnärer och författare i Sverige
Rapport 2016:3

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Kulturanalys bedömning.....	7
Summary	9
Inledning	11
Varför studera konstnärers och författares utsatthet?	11
Syfte och frågeställningar.....	12
Metod	13
Konstnärers och författares utsatthet	18
Var sjätte har nyligen utsatts	18
Vanligare med hot mot författare.....	18
Skadegörelse och stöld drabbar främst konstnärer	20
Näthot lika vanligt som andra former av hot	22
Utsattheten varierar beroende på yrkesinriktning	23
En mindre grupp är mycket utsatt	24
Sammanfattning.....	25
Särskilt utsatta grupper	26
Små skillnader mellan kvinnor och män	26
Yngre är mer utsatta för hot	27
Personer med utländsk bakgrund är mer utsatta.....	28
Medial exponering påverkar antalet hot	29
Sammanfattning.....	33
Motiv, förövare och plats	34
Hoten riktas mot författaren som person	34
Förövare och motiv	36
Förödmjukelse och missnöje som motiv.....	40
Skadegörelse och stöld minst skrämmande	41
Sammanfattning.....	42

Inskränkning av konstnärlig frihet och andra konsekvenser	43
Utsatthet medför oro och begränsningar	43
Påverkan på arbetet.....	47
Påverkan på konstnärlig frihet.....	48
Sammanfattning.....	51
Polisen och behovet av stöd	52
Mötet med polisen	52
Varför händelsen inte polisanmäldes	54
Behovet av stöd varierar	55
Författarnas och konstnärernas förslag på förbättringar	57
Sammanfattning.....	60
Kulturanalys bedömning	61
Ett reellt problem.....	61
Tre fokusområden; synlighet, digitala hot och samhällskritik	63
Referenser	68
Bilaga	70
Datainsamlingen	70
Bortfall	70
Kompletterande information om terminologi och resultatredovisning	73
Tillförlitlighet och tolkningsutrymme.....	74

Förord

Myndigheten för kulturanalys har i uppgift att analysera utvecklingen inom kulturområdet i relation till de nationella kulturpolitiska målen. I denna rapport presenteras en kartläggning av förekomsten av hot, våld och trakasserier mot konstnärer och författare och dess konsekvenser. Studien ska utgöra ett underlag för att belysa och bedöma förutsättningarna för att uppnå det nationella kulturpolitiska målet om att ”kulturen ska vara en dynamisk, självständig och obunden kraft med yttrandefriheten som grund”. Kartläggningen synliggör även vilka grupper som kan vara särskilt utsatta. Med anledning av detta ska rapporten även ses som en del av Kulturanalys uppdrag att göra bedömningar av utvecklingen utifrån ett mångfalds- och jämställdhetsperspektiv.

Stockholm 11 april 2016

Sverker Härd
Myndighetschef

Sammanfattning

Myndigheten för kulturanalys har undersökt utsattheten för hot, våld och trakasserier bland konstnärer och författare. Kartläggningen visar att var tredje författare och konstnär har uppgett att de någon gång har utsatts för hot, trakasserier, stöld, våld eller skadegörelse som har varit kopplad till deras yrkesutövning. Var sjätte svarande har utsatts vid minst ett tillfälle under de senaste tolv månaderna.

Syftet med kartläggningen var att få kunskap om hur många som utsatts, om det finns särskilt utsatta grupper och vilka konsekvenser utsattheten medför. Undersökningen har genomförts i samverkan med KRO/KIF¹ och Sveriges Författarförbund (SFF) och en enkät har gått ut till samtliga drygt 6 000 medlemmar i de två förbunden. Totalt har 2 926 personer (46 procent) besvarat enkäten.

Utsatthetens omfattning och karaktär ser olika ut för konstnärer och författare. Det är vanligare att författare drabbas av hot och trakasserier. 35 procent av författarna har drabbats av hot och trakasserier under sin yrkeskarriär och 19 procent under de senaste tolv månaderna. Omvänt är det vanligare att konstnärer har upplevt skadegörelse och stöld. Av konstnärerna har 25 procent totalt utsatts för skadegörelse eller stöld och 7 procent har drabbats under det senaste året. Våld drabbar ungefär lika många författare som konstnärer. Totalt har drygt 5 procent någon gång blivit utsatta för våld i sin yrkesutövning och 2 procent har varit med om en våldsam händelse under de senaste tolv månaderna.

En mindre grupp är mycket utsatta och drabbas av ett större antal händelser. En tredjedel av de som utsätts för hot och trakasserier drabbas av 90 procent av attackerna. Den vanligaste formen av händelse är hot via sociala medier och andra digitala kanaler. Författare som är omskrivna i media, som själva är aktiva i sociala medier och som uppger sig vara kända bland allmänheten, löper störst risk att drabbas. För författarna finns det också ett tydligt samband mellan en samhällskritisk ambition och en ökad utsatthet för hot, trakasserier, våld, stöld och skadegörelse. Bland konstnärer tycks inte medial exponering eller samhällskritisk ambition medföra samma risk.

Undersökningen visar också att konstnärer och författare med utländsk bakgrund är mer utsatta, i synnerhet för våld. När det gäller kön är skillnaderna i utsatthet relativt små sett till andelen drabbade kvinnor respektive män i de två förbunden. I KRO/KIF är andelen kvinnliga medlemmar dock betydligt högre än andelen män (70/30), vilket innebär att *antalet* utsatta kvinnliga konstnärer är klart högre än

¹ Konstnärernas riksorganisation och Föreningen Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare. Från och med årsskiftet 2015/2016 utgör KRO/KIF en förening.

antalet utsatta manliga konstnärer. I SFF är fördelningen mellan kvinnor och män jämnare.

Förövarna är ofta okända, men många av de utsatta konstnärerna och författarna uppfattar sig ändå ha en bild av vad som karakteriserar förövarna och deras motiv. Attackerna mot författarna uppges ofta vara riktade mot deras åsikter, inte sällan utifrån politiska motiv. Konstnärerna blir oftast utsatta av ”en allmänt arg och missnöjd person” när det gäller skadegörelse och stöld. På följdfrågor om vilken typ av politiska sammanslutningar förövarna uppfattas tillhöra samt vilken typ av politiska motiv de uppfattas stå för, anges svarsalternativet ”högerextrem/rasistisk” i betydligt större utsträckning än andra svarsalternativ av de utsatta konstnärerna och författarna.

Flertalet utsatta (drygt 80 procent) har inte polisanmält de händelser som de beskriver i undersökningen. Benägenheten att polisanmäla händelser är betydligt större när det gäller händelser av karaktären våld, skadegörelse och stöld än händelser av karaktären hot och trakasserier. Sammantaget var den vanligaste anledningen till att inte anmäla att man inte trodde att en polisanmälan skulle leda till något. Bland de som ändå har anmält är erfarenheterna av polisen varierande – det finns både utsagor om bra och mindre bra bemötande. I och med att de flesta konstnärer och författare saknar det stöd och skydd som tillkommer anställda via arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljön, finns det ett annat behov av stöd. De flesta önskar ett organiserat stöd via kollegor.

Hot, våld och trakasserier får konsekvenser. 14 procent av de utsatta och oroade säger att de har lämnat (eller bestämt sig för att inte ta sig an) ett specifikt uppdrag eller ämnesområde. Mest påverkas konstnärerna och författarna av våld och minst av stöld och skadegörelse. Ungefär en tredjedel av de som är oroliga och utsatta anger att de har dragit sig undan från offentligheten i någon utsträckning. På frågan om den egna konstnärliga friheten har begränsats instämmer ungefär en sjättedel av de utsatta och oroliga helt i att friheten har inskränkts. Samtidigt uppger många att de även har stärkts i sitt engagemang och sin vilja att uttrycka sig konstnärligt.

Kulturanalys bedömning

Mot bakgrund av de resultat och analyser som presenteras i rapporten konstaterar Kulturanalys att förekomsten av hot, trakasserier och våld mot författare och konstnärer är ett reellt problem. Både omfattningen och konsekvenserna är att betrakta som allvarliga. Inte sällan tillskrivs konstnärer och författare själva ett visst ansvar för de reaktioner som provocerande konst väcker. Det är dock viktigt att dra en gräns, om än ibland svårt, mellan högljudda och kritiska diskussioner och de hotfulla och våldsamma handlingar som beskrivs i denna rapport.

Insatser för att förebygga och motverka hot bör särskilt beakta hur synlighet, digital kommunikation och villkoren för samhällskritisk konst påverkar hotbilden för

konstnärer och författare. I arbetet med att upprätthålla konstnärlig frihet och yttrandefrihet måste flera aktörer samverka: medieföretag, myndigheter, rättskedjan och leverantörer som tillhandahåller sociala forum på internet. Det är också viktigt att titta närmare på hur uppdragsgivare till konstnärer och författare hanterar hot. I en kommande rapport, baserad på intervjuer, ska Kulturanalys presentera en analys av arrangörernas och uppdragsgivarnas förutsättningar när det gäller att motverka och förebygga hot. Syftet är att få fördjupade kunskaper om hur dessa påverkas av hot och utröna vilka brister och förbättringsmöjligheter som finns inom de befintliga stödsystemen.

Summary

The Swedish Agency for Cultural Policy Analysis, Kulturanalys, has carried out a survey regarding the level of exposure to threats, violence and harassment among artists and authors. The results of the survey indicate that every third author and artist has confirmed that they at some time have been exposed to threats, harassment, theft, violence or damage related to their work. And every sixth respondent has been exposed to the above at least once during the past 12 months.

The purpose of the survey was to gain knowledge of the scope of such incidents, whether special groups are particularly exposed and the consequences of exposure. The survey was carried out in cooperation with KRO/KIF² and the Swedish Writers' Union (SFF), and a questionnaire was distributed to all of the members of these associations, numbering just over 6 000. In total, 2 926 persons (46 percent) responded to the questionnaire.

The level and type of exposure differs between artists and authors. It is more common for authors to suffer threats and harassment. 35 percent of the respondent authors have suffered threats and harassment during their professional career, and 19 percent during the past 12 months. On the other hand, it is more common for artists to experience damage and theft. 25 percent of the respondent artists have been exposed to damage or theft and 7 percent during the past 12 months. There does not appear to be any difference in exposure to violence among artists and authors. In total, just under five percent have been exposed at any time to violence when acting as an artist/author, and two percent have experienced a violent incident during the past 12 months.

A smaller group has much higher exposure and has suffered a higher number of incidents. A third of those exposed to threat and harassment have suffered 90 percent of the incidents. The most common type of incident is threats via social media and other digital channels. Authors who are mentioned in the media, who are active on social media and who claim they are publicly known figures run the highest risk of exposure. Among authors, there is also a clear link between ambitions for social criticism and an increased exposure to threats, harassment, violence, theft and damage. This link between exposure in the media and ambitions for social criticism and the risk of exposure to threats etc. is not prevalent among artists.

The survey also indicates that artists and authors with a foreign background are more exposed, particularly to violence. In terms of gender, the differences in exposure are relatively minor with regard to the number of women affected

² *The Swedish Artists' National Organization and the Association of Swedish Craftsmen and Industrial Designers. As of year-end 2015, these two organisations have merged to form one association.*

compared to the number of men in the two associations. However, the Swedish Artists' National Organization has a much higher ratio of female members to male members (70/30), implying that the *number* of female artists exposed is clearly higher than the number of male artists exposed. In the Swedish Writers' Union, there is a more equal ratio of men to women.

The perpetrators are often unknown, but many of the artists and authors who have suffered exposure still feel that they have a perception of the characteristics of the perpetrators and their motives. The attacks against authors are often stated as targeting their opinions, most often based on political beliefs. Artists are more commonly exposed to attacks by a “generally angry and dissatisfied person” when it comes to damage and theft. In response to the follow-up question about what type of political association the perpetrators are perceived to belong to, and their perceived political motives, the alternative for "right-wing extremist/racist" was much more prevalent than other alternatives for both artists and authors.

The majority of those exposed (around 80 percent) have not reported the incidents described in the survey to the police. The tendency to report incidents to the police is much higher when it comes to violence, damage and theft than incidents involving threats and harassment. In total, the most common reason stated for not reporting the incident to the police was that no result was expected from such a report. Among the respondents who had reported incidents to the police, their experiences varied – the survey contains statements indicating both good and not so good treatment. Given that the majority of artists and authors lack the support and protection provided to an employee by means of the employer's responsibility for the working environment, there is a requirement for support. Most of the respondents request organised support via colleagues.

Threats, violence and harassment have consequences. Artists and authors are mostly exposed to violence and less to theft and damage. Around a third of those who are worried and have suffered exposure state that they have withdrawn from the public domain to a certain extent and have considered abandoning commissions or themes due to fear or exposure. When questioned whether individual artistic freedom of expression is restricted, around one sixth of those who feel exposed and worried agree completely that their freedom is restricted. At the same time, many state that such incidents have resulted in a stronger commitment and will to express themselves artistically.

Inledning

Under senare tid har hot, trakasserier och våld riktat mot konstnärer och kulturarbetare uppmärksammats allt mer i den offentliga debatten i Sverige. Ett antal namnkunniga konstnärer och kulturprofiler har berättat om återkommande hot och trakasserier som inverkar på deras yrkesutövande.³ Det förekommer uppgifter om att hoten och trakasserier har ökat och om att ”allt fler svenska konstnärer lever under återkommande hot”.⁴ Sveriges Författarförbund (SFF) uppger till exempel att högerextrema hot mot deras medlemmar har blivit vanligare.⁵ Det finns också uppgifter om att offentliga institutioner, såsom museer och bibliotek, förändrar sina inköp av konst eller val av föreläsare efter att ha varit utsatta för hot och hatkampanjer.⁶ Terrorattacken mot Charlie Hebdo i Paris upplevs också ha bidragit till en ökad ängslighet hos museer och andra utställningsarrangörer.⁷ I februari 2015 arrangerade KRO/KIF, SFF och Svenska PEN en manifestation till stöd för hotade konstnärer och författare på Kulturhuset i Stockholm. Denna manifestation följdes under hösten 2015 upp av en samtalsserie på samma tema, som även den ägde rum på Kulturhuset.

Varför studera konstnärers och författares utsatthet?

Trots återkommande uppgifter i medierna om ökningen av hot och trakasserier mot konstnärer och kulturutövare saknas det mer omfattande kartläggningar av utsattheten bland yrkesverksamma i kultursektorn. Den ideella föreningen Transit Inkubator (vid Konstfack) har presenterat en förstudie baserad på intervjuer med tio hotade konstnärer.⁸ Stockholms stad genomförde en mindre enkätundersökning om utsatthet för hot bland de som hade beviljats kulturbidrag från staden 2013.⁹ Motivet var bland annat att särskilt undersöka kvinnliga konstnärers situation. Till följd av en låg svarsfrekvens och begränsade svar var det svårt att dra slutsatser utifrån undersökningen och Stockholms stad valde därför att inte gå vidare med studien.

Det har dock genomförts flera bredare kartläggningar av förekomsten av hot och dess konsekvenser mot angränsande yrkesgrupper. Intresseorganisationer som Journalistförbundet och Utgivarna samt Brottsförebyggande rådet (BRÅ) och Göteborgs universitet har undersökt hot och våld riktat mot journalister, politiker och personal inom rättsväsendet.¹⁰ Gemensamt för dessa yrkesgrupper är att de – i

³ Rydell 2014.

⁴ Sandström 2014.

⁵ Tiberg 2015.

⁶ Sveriges Radio/Kulturnytt. 2015.

⁷ Se exempelvis Pileby 2015.

⁸ Transit inkubator 2016.

⁹ Markör 2013a; 2013b.

¹⁰ BRÅ 2015a, Journalistförbundet 2015, Utgivarna 2015, Låfgren-Nilsson 2013.

likhet med konstnärer och kulturarbetare – intar nyckelpositioner i relation till yttrandefrihet och den offentliga debatten.

I BRÅs rapport *Hot och våld - Om utsatthet i yrkesgrupper som är viktiga för det demokratiska samhället* (2015) är en av slutsatserna att ”det är angeläget att fortsätta studera utsattheten för hot och våld” för de yrkesgrupper som är viktiga för det demokratiska samhället.¹¹ Kulturanalys gör bedömningen att detta även gäller för flera yrkesgrupper på kulturområdet och har därför genomfört en enkätundersökning för att kartlägga förekomsten av hot, våld och trakasserier. Undersökningen har genomförts som en del av Kulturanalys uppdrag att analysera utvecklingen inom kulturområdet och inom andra samhällsområden som har betydelse för kulturlivet.¹²

Studien har inriktats mot yrkesgrupperna konstnärer och författare. Urvalet grundar sig bland annat på att den norska studien *Status for Ytringsfrihet i Norge* har konstaterat att dessa grupper tillhörde de mest utsatta på kulturområdet.¹³ Gemensamt för de två yrkesgrupperna konstnärer och författare är att de oftast arbetar på frilansbasis och som egenföretagare och därför inte omfattas av det arbetsgivarskydd som rör arbetsmiljö och säkerhet. Mot bakgrund av detta har förbunden KRO/KIF, Svenska PEN och Sveriges Författarförbund inlett ett samarbete för att stödja sina medlemmar. Det är inom ramen för denna samverkan som Kulturanalys har genomfört studien.

Syfte och frågeställningar

Syftet med den kartläggning som presenteras i den här rapporten är att mäta omfattningen och konsekvenserna av trakasserier, hot och våld mot professionellt verksamma konstnärer och författare i Sverige. Kartläggningen ska utgöra ett underlag för framtida åtgärder som syftar till att motverka och förebygga hot, våld och trakasserier mot konstnärer, författare och andra yrkesgrupper inom kultursektorn. Kartläggningen ska bidra till att besvara flera frågeställningar:

1. **Förekomst och frekvens:** I vilken utsträckning utsätts konstnärer och författare för trakasserier, hot och våld relaterade till deras yrkesroll?
2. **Beskrivningar av upplevelser av hot och våld:** Vad utsätts de för? Hur ser omständigheterna kring händelserna ut? Vilka utsätts, finns det särskilt utsatta grupper? Vilka/vem uppfattas stå bakom hoten?
3. **Konsekvenser:** Hur ser benägenheten att anmäla ut bland konstnärer och författare som har utsatts? I vilken utsträckning är konstnärer och författare

¹¹ Kartläggningen omfattar yrkesgrupperna politiker, journalister, opinionsbildare, anställda i rättskedjan samt vissa anställda i övriga statliga myndigheter och i kommuner och landsting.

¹² SFS 2011:124.

¹³ Slaatta 2014, s. 7-8.

oroliga för att bli utsatta? Vilka är konsekvenserna av trakasserier, hot och våld mot konstnärer och författare och deras oro för att utsättas? Vilka åtgärder kan vidtas för att minska utsatthet och begränsa de negativa konsekvenserna?

Metod

I detta avsnitt beskrivs den metod som har använts för att undersöka utsatthet för hot, trakasserier och våld bland konstnärer och författare.

Population

Enkätundersökningen har gått ut till de drygt 6 000 medlemmarna i intresseorganisationerna KRO/KIF och SFF. Därmed inkluderas verksamma i det fria kulturlivet, offentliganställda samt personer i gränsöverskridande yrkeskategorier. En medlem i SFF kan till exempel vara verksam som författare och som journalist, forskare eller kulturskribent. Undersökningen har genomförts i samverkan mellan Myndigheten för kulturanalys, KRO/KIF och SFF. KRO/KIF och SFF har ställt sina medlemsregister till undersökningens förfogande, vilket innebär att undersökningen måste betraktas som unik när det gäller täckningsgraden för populationen yrkesverksamma konstnärer och författare i Sverige.

Det förtjänar naturligtvis att påpekas att det finns yrkesverksamma konstnärer och författare som inte är medlemmar i någon av dessa intresseorganisationer. Båda förbunden tillämpar särskilda invals-kriterier, vilket till exempel innebär att konstnärer och författare som är precis i början av sin karriär kan stå utanför organisationerna av det enkla skälet att de ännu inte har hunnit uppfylla de specificerade kriterierna. Båda tar också ut en årlig medlemsavgift, vilket kan tänkas avskräcka vissa potentiella medlemmar. Medlemskapet är naturligtvis också frivilligt, vilket innebär att det säkert finns en grupp konstnärer och författare som av olika andra skäl har valt att stå utanför intresseorganisationerna. Med dessa förbehåll måste det ändå återigen poängteras att underlaget för en undersökning om utsattheten för hot och våld mot konstnärer tack vare samarbetet med intresseorganisationerna knappast hade kunnat vara bättre.

2 926 medlemmar har besvarat enkäten, vilket ger en svarsfrekvens för hela undersökningen på 46 procent – 43 procent för konstnärerna och 49 procent för författarna. De svarande uppvisar god representativitet i relation till den faktiska fördelningen av medlemmarna när det gäller både kön och ålder (se bilaga). Av de svarande är 71 procent av medlemmarna i KRO/KIF och 55 procent av medlemmarna i SFF kvinnor (att jämföra med 71 procent respektive 51 procent bland medlemmarna). För KRO/KIF är överensstämmelsen mellan svarande och medlemskåren i stort alltså perfekt när det gäller kön, medan det för SFF finns en viss övervikt av kvinnor bland de svarande. När det gäller ålder är överensstämmelsen mellan svarande och medlemskåren i stort också mycket god även om det finns en viss underrepresentation av svarande bland de allra äldsta i

båda intresseorganisationerna. Medelåldern bland de svarande i undersökningen är 59 år i KRO/KIF och 61 år i SFF.

Bland de som har besvarat enkäten har 87 procent i KRO/KIF respektive 88 procent i SFF svensk bakgrund i betydelsen att de själva är födda i Sverige och har en eller två föräldrar födda i Sverige. Omvänt har alltså 13 respektive 12 procent utländsk bakgrund i betydelsen att de antingen själva är födda utomlands eller är födda i Sverige med två utlandsfödda föräldrar. Med en mer finfördelad indelning av kategorin Utländsk bakgrund har 5 respektive 4 procent av de svarande sin bakgrund i Norden, 4 respektive 3 procent i Västeuropa samt USA, Kanada, Japan och Sydkorea, 2 procent i båda förbunden i Östeuropa samt 2 respektive 3 procent i Övriga världen, vilket här i huvudsak inkluderar personer med bakgrund i Mellanöstern och Latinamerika.¹⁴

Genomförande och datainsamling

Datainsamlingen genomfördes från början av november till mitten av december 2015 genom i första hand en webbenkät och i andra hand en postenkät. Själva datainsamlingen administrerades av företaget Action Dialog Partner (ADP) på uppdrag av Myndigheten för kulturanalys (se bilaga för ytterligare beskrivningar av hur data samlades in).

Enkäten som kartläggningen bygger på är i stor utsträckning modellerad på de undersökningar om hot och våld mot politiskt förtroendevalda som Brottsförebyggande rådet har genomfört vid två tillfällen, 2012 och 2014 (PTU 2013; 2015). Detta innebär att det delvis är möjligt att jämföra omfattningen och konsekvenserna av trakasserier, hot och våld mellan de för det demokratiska samhället så viktiga kategorierna politiskt förtroendevalda, konstnärer och författare. Enkäten har dock omarbetats av Kulturanalys för att passa kulturutövare; bland annat har frågor om anställningsförhållanden och konstnärlig frihet lagts till.

Enkäten har därefter testats med hjälp av en referensgrupp som består av konstnärer och författare med erfarenhet av hot och våld. Arbetet med referensgruppen har genomförts i samverkan med SFF och KRO/KIF. Utgångspunkten för samarbetet är att Kulturanalys studie ska kunna ligga till grund för utformningen av insatser för ett utökat skydd för de konstnärliga professionerna. Det har därför varit viktigt att undersökningen utformas i samverkan med de grupper som berörs.

¹⁴ Vi är medvetna om att varje indelning när det gäller bakgrund har sina problem och så är det naturligtvis även med denna. Anledningen till att en mer finfördelad indelning av kategorin Utländsk bakgrund har använts är för att undersöka om det finns en relation mellan varifrån i världen man själv eller ens föräldrar har invandrat och utsatthet av olika slag. Att Mellanöstern och Latinamerika har placerats i samma kategori beror helt enkelt på att antalet svarande med bakgrund i Mellanöstern respektive Latinamerika är för få för att möjliggöra analys. Se bilaga för mer information.

Enkätfrågorna

Enkäten består av fyra block. Den inleds med frågor om bakgrundsvariabler. Därefter följer frågor om den svarandes egen utsatthet i form av två frågeområden: *Våld, skadegörelse och stöld* samt *Hot och trakasserier*. Det tredje blocket innehåller frågor om vad som kännetecknar den senaste händelsen. Enkäten avslutas med frågor om oro, konsekvenser och andras utsatthet.

Bakgrundsfrågor

De inledande frågorna om bakgrundsförhållanden syftar till att möjliggöra jämförelser av utsatthet i olika grupper. Enkäten innehåller därför frågor om den svarandes kön, födelseår, födelseland (eget och föräldrarnas), civilstånd, boendeort, typ av sysselsättning, antal yrkesverksamma år samt typ av anställningsförhållanden. Frågebatteriet om bakgrundsförhållanden avslutas med ett antal frågor där den svarande ombeds att uppskatta sin egen synlighet i offentligheten under de senaste tolv månaderna samt i vilken utsträckning den svarande eftersträvar att det egna skapandet ska vara samhällskritiskt. I den här resultatredovisningen ligger fokus på redovisningsgrupperna kön, ålder, svensk/utländsk bakgrund, synlighet och samhällskritik.

Utsatthet

De frågeområden som rör utsatthet inleds med ett antal frågor som tar reda på om den svarande någon gång har varit utsatt för olika typer av händelser i sin yrkesroll som konstnär eller författare. Om de svarande har utsatts någon gång följer en fråga om någon eller några av händelserna skedde under de senaste tolv månaderna och hur många händelser det i så fall rör sig om. Syftet med denna precisering i tiden är i första hand att möjliggöra jämförelser mellan denna undersökning och andra motsvarande undersökningar. De svarande som uppger att de utsatts för en eller flera typer av händelser får också svara på ett antal följdfrågor om den senaste händelsen.

Frågorna om utsatthet är hämtade från *Politikernas trygghetsundersökning* (PTU) som genomförs av BRÅ. Händelsetyperna är baserade på brottsbeskrivningar av ett antal brottstyper.¹⁵ Det innebär att alternativen speglar de vanligaste sätten att utöva hot och våld, men anges som olika händelser. De brott (och försök till brott) som ligger till grund för händelserna som efterfrågas i undersökningen är *misshandel, olaga förföljelse, olaga hot, kränkande fotografering, ofredande, skadegörelse (samt åverkan), stöld, förtal, brott mot medborgerlig frihet, falsk tillvitelse* och *mordbrand*. Sammantalet fångar de händelser som är uppenbart brottsliga – såsom våld och stöld – och utgörs av attacker mot den utsatte, dennes egendom eller konstnärliga produktion. Utöver dessa fångas även händelser – hot och trakasserier – där det kan vara svårare att direkt avgöra om de är brottsliga i lagens mening, men som likväl kan ha stor inverkan på den utsattas livssituation. Det centrala i studien är således inte huruvida de händelser som respondenterna

¹⁵ BRÅ 2015a s. 19.

har erfarit är att klassificera som brott eller inte, utan vilka konsekvenser dessa händelser får för den enskilde och för samhället i stort. Därför tillfrågas konstnärer och författare om utsatthet för en rad olika händelser i stället för om utsatthet för brott.

I BRÅs politikerundersökning analyseras händelserna utifrån en uppdelning i två kategorier: *Våld, skadegörelse och stöld* samt *Hot och trakasserier*. I vår databearbetning har vi därtill gjort en underindelning inom respektive huvudkategori, vilket alltså resulterar i fyra kategorier av händelser: *Näthot och trakasserier, Övriga hot och trakasserier, Våld* samt *Skadegörelse och stöld*. Följande typer av incidenter ingår i de fyra kategorierna:

Hot och trakasserier

Näthot och trakasserier

Hot/påhopp via sociala medier

Kapat internetkonto (eller skapat falskt i ditt namn)

Uthängd på internet

Hotfullt e-postbrev

Övriga hot och trakasserier

Hotfullt uttalande öga mot öga

Hotfullt telefonsamtal

Hotfullt sms/mms

Hotfullt brev/vykort

Uthängd på affisch/pamflett

Oönskad vara beställd i ditt namn

Hotfull ”gåva”

Blivit olovligen fotograferad/inspelad

Obehagligt besök, förföljelse eller kartläggning

Falska anmälningar

Annan hotfull händelse (öppet svarsalternativ)

Våld, skadegörelse och stöld

Våld

Slag, spark eller liknande

Knuff eller liknande

Våld med vapen

Annan form av våld (öppet svarsalternativ)

Skadegörelse och stöld

Anlagd brand/sprängning

Klotter

Stöld

Annan form av skadegörelse (öppet svarsalternativ)

För varje händelse efterfrågas antalet gånger som respondenten har utsatts för denna händelse. Om inget av svarsalternativen kan beskriva det som den svarande

har utsatts för, fanns öppna svarsalternativ tillgängliga. De utsatta fick också möjlighet att beskriva omständigheterna kring den senaste händelsen bland annat när det gäller plats, förövare och motiv. Att just den senaste händelsen ställs i fokus syftar till att få en representativ sammansättning av händelser på aggregerad nivå och därmed undvika att de svarande väljer att exempelvis beskriva den värsta händelsen som de har utsatts för.¹⁶

Konsekvenser

Frågeblocket om utsatthet följdes av frågor om konsekvenser av utsatthet och oro. Dessa frågor syftar till att skapa ett underlag för bedömning av konsekvenserna för yttrandefriheten och demokratin. I undersökningen ställdes även frågor kring behovet av stöd i samband med utsatthet. Dessa frågor syftar till att ringa in behoven bland de som har utsatts och svaren ska kunna utgöra ett underlag för att utforma konkreta förbättringsåtgärder.

I huvudsak har frågorna i enkäten fasta svarsalternativ, men det finns också ett antal frågor med öppna svarsalternativ samt frågor där respondenten har fått möjlighet att med egna ord beskriva och motivera sina svar. De öppna svaren har bearbetats och kategoriserats i relation till respektive fråga. I resultatredovisningen söker vi fördjupa förståelsen av frågorna genom att löpande redogöra för innehållet i de öppna svaren där det är möjligt.

Kompletterande datainsamling

Vid sidan om enkätkartläggningen som presenteras i denna rapport samlar Kulturanalys även in annan data. Inom ramen för den offentliga museistatistiken inhämtar myndigheten under 2016 uppgifter om förekomsten av hot, skadegörelse och trakasserier riktade mot de centrala museerna. Vidare har även en kvalitativ intervjustudie genomförts med fokus på arrangörernas och uppdragsgivarnas (såsom bibliotek, konsthallar och förlag) situation. Syftet är att få fördjupade kunskaper om hur dessa påverkas och agerar efter eller inför ett hot samt utröna vilka brister och förbättringsmöjligheter som finns inom de befintliga systemen. Dessa delstudier kommer att presenteras, tillsammans med ytterligare analyser av enkätdata, i en slutrapport som publiceras under hösten 2016.

¹⁶ BRÅ 2015a s. 19, not 8.

Konstnärers och författareshets utsatthet

I detta kapitel redovisas omfattningen av hot, trakasserier, våld, skadegörelse och stöld mot konstnärer och författare i Sverige.

Var sjätte har nyligen utsatts

Av de 2 926 personer som har besvarat enkäten uppger mer än var tredje (36,6 procent eller 1 070 personer) att de någon gång under sin karriär har blivit utsatta för hot, våld eller trakasserier kopplat till yrkesrollen som konstnärer eller författare. Var sjätte, 17,3 procent (506 personer), har utsatts för någon form av hot, våld eller trakasserier kopplat till yrkesrollen under de senaste tolv månaderna.

Omständigheter, frekvens och omfattning skiljer sig dock åt mellan konstnärerna och författarna. I den följande redovisningen kommer vi därför att skilja mellan de rapporterade händelserna, inledningsvis utifrån de två huvudkategorierna *Hot och trakasserier* samt *Våld, skadegörelse och stöld*, därefter utifrån de fyra kategorierna *Näthot och trakasserier*, *Övriga hot och trakasserier*, *Våld* samt *Skadegörelse och stöld*.

Vanligare med hot mot författare

Sammantaget uppger 21 procent av konstnärerna och 35 procent av författarna att de någon gång under sin yrkeskarriär har blivit utsatta för någon form av hot eller trakasserier med koppling till yrkesrollen. När frågan specificeras till händelser upplevda under de senaste tolv månaderna rapporterar 9 procent av konstnärerna och 19 procent av författarna någon form av hot eller trakasserier.

Tabell 1. Andel utsatta för hot och trakasserier totalt och efter typ av händelse, totalt samt de senaste tolv månaderna för KRO/KIF och SFF. Procent.

	Totalt		Senaste tolv mån.	
	<i>KRO/KIF</i>	<i>SFF</i>	<i>KRO/KIF</i>	<i>SFF</i>
Totalt hot och trakasserier	21	35	9	19
Hot/påhopp via sociala medier	4,3	15	2,6	10
Hotfullt telefonsamtal	3,3	12	0,5	3,7
Hotfullt brev/vykort	2,1	11	0,4	3,9
Hotfullt e-postbrev	2,6	10	1,2	6
Hotfullt uttalande öga mot öga	7	9	1,9	3,7
Obehagligt besök, förföljelse eller kartläggning	4,3	7	1,9	2,9
Uthängd på internet	1,8	6	1,1	4,1
Annan hotfull händelse	4,5	6	1,8	2,9
Olovligen fotograferad/inspelad	2,9	3,8	1,5	2,4
Hotfullt sms/mms	1,0	3,7	0,4	2,3
Falska anmälningar	1,1	2,7	0,4	1,5
Kapat internetkonto (eller skapat falskt i ditt namn)	1,6	2,3	0,8	1,4
Oönskad vara beställd i ditt namn	0,5	2,2	0,3	1,1
Uthängd på affisch/pamflett	0,4	1,1	0,1	0,4
Hotfull "gåva"	0,2	1,1	0,1	0,6

Den vanligaste händelsen i kategorin *Hot och trakasserier* när det gäller författare är *hot/påhopp via sociala medier*, vilket 15 procent av de svarande har varit med om någon gång under sin yrkeskarriär och 10 procent under de senaste tolv månaderna. Därefter kommer händelserna *hotfullt telefonsamtal*, *hotfullt brev/vykort*, *hotfullt e-postbrev* samt *hotfullt uttalande öga mot öga*. För dessa händelser svarar mellan 9 och 12 procent att de har blivit utsatta någon gång under sin yrkeskarriär. 6 procent av författarna har utsatts för hotfullt e-postbrev under de senaste tolv månaderna, medan motsvarande siffra för hotfullt telefonsamtal, hotfullt brev/vykort och hotfullt uttalande öga mot öga ligger strax under 4 procent.

De minst vanligt förekommande händelserna bland författarna, sett till hela deras yrkeskarriärer, är det som i undersökningen går under beteckningen *hotfull "gåva"*, *uthängd på affisch/pamflett*, *oönskad vara beställd i ditt namn* samt *kapat internetkonto*. Värt att notera är dock att även dessa händelser uppenbarligen förekommer i mätbar utsträckning. Något mer vanligt förekommande är händelserna *falska anmälningar*, *hotfullt sms/mms*, *olovligen fotograferad/inspelad*, vilka alla har rapporterats av mellan 3 och 4 procent av författarna. Nästan dubbelt så vanligt förekommande är avslutningsvis händelserna *obehagligt*

besök, förföljelse eller kartläggning, att bli *uthängd på internet* samt kategorin *annan hotfull händelse* där de svarande själva har fått ange vilken typ av händelse det har varit fråga om i ett öppet svarsfält.

Vår analys av de öppna svaren visar på en stor spridning av händelser som uppfattas som hotfulla bland både konstnärer och författare. Bland händelser som många rapporterar märks stalking, förtal, sexuella trakasserier samt att brev med avföring har skickats till den svarande. Andra exempel på incidenter som nämns i de öppna svaren är hot om att förstöra den svarandes karriär, att den svarande har hamnat i register som har publicerats på olika forum på nätet samt hotfull närvaro/punktmarkering exempelvis vid föreläsningar.

En notering som behöver göras är att genomgången av de öppna svaren även visar att det långt ifrån alltid är självklart hur en enskild händelse ska kategoriseras. Vissa av händelserna som nämns i de öppna svaren skulle även kunna ha markerats inom ramen för de i förhand definierade svarskategorierna. Detta belyser svårigheterna med att göra en undersökning av det här slaget och något av den osäkerhet som trots alla ansträngningar ändå omger undersökningens resultat.¹⁷

Bland konstnärerna är utsattheten för hot och trakasserier i olika former generellt sett mindre vanligt förekommande än bland författarna. Den vanligaste händelsen som konstnärerna har rapporterat är att någon gång ha råkat ut för *hotfullt uttalande öga mot öga*, vilket rapporteras av 7 procent, följt av *annan hotfull händelse, hot/påhopp via sociala medier* och *obehagligt besök, förföljelse eller kartläggning*, vilka alla rapporteras av drygt 4 procent av konstnärerna. Tittar vi i stället på de hot och trakasserier som konstnärerna rapporterar att de har blivit utsatta för under de senaste tolv månaderna, så är det precis som för författarna, om än i väsentligt lägre utsträckning. *Hot/påhopp via sociala medier* är den vanligaste formen av hot och trakasserier (2,6 procent), följt av *hotfullt uttalande öga mot öga* (1,9 procent), *obehagligt besök, förföljelse eller kartläggning* (1,9 procent) och *annan hotfull händelse* (1,8 procent). Minst vanligt förekommande bland konstnärerna är, precis som bland författarna, *önskad vara beställd i ditt namn* (0,3 procent), *uthängd på affisch/pamflett* (0,1 procent) och *hotfull "gåva"* (0,1 procent).

Skadegörelse och stöld drabbar främst konstnärer

När det gäller kategorin *Våld, skadegörelse och stöld* är konstnärerna mer utsatta. 28 procent av konstnärerna och 9 procent av författarna uppger att de någon gång under sin yrkeskarriär har blivit utsatta *för någon form av våld, skadegörelse och stöld med koppling till yrkesrollen*. När frågan specificeras till händelser upplevda under de senaste tolv månaderna rapporterar 8 procent av konstnärerna och 3,5 procent av författarna att de har utsatts för någon form av våld, skadegörelse och stöld.

¹⁷ Jämför BRÅ 2015 s. 22.

Tabell 2. Andel utsatta för våld, skadegörelse och stöld totalt och efter typ av händelse, totalt samt de senaste tolv månaderna för KRO/KIF och SFF. Procent.

	Totalt		Senaste tolv mån.	
	<i>KRO/KIF</i>	<i>SFF</i>	<i>KRO/KIF</i>	<i>SFF</i>
Totalt våld, skadegörelse och stöld	28	9	8	3,5
Stöld	18	2,2	5	0,9
Annan skadegörelse	7	2,7	2,3	1,0
Klotter	5	1,1	1,2	0,5
Annan form av våld	3,2	3,8	1,6	2,1
Knuff eller liknande	1,3	1,9	0,5	0,5
Slag, spark eller liknande	0,9	1,0	0,2	0,1
Anlagd brand/sprängning	0,5	0,0	0,1	0
Våld med vapen	0,4	0,3	0	0,1

Den i särklass vanligaste händelsen i kategorin *Våld, skadegörelse och stöld* när det gäller konstnärer är *stöld*, vilket 18 procent av de svarande har varit med om någon gång under sin yrkeskarriär och 5 procent under de senaste tolv månaderna. Därefter kommer händelserna *annan skadegörelse* och *klotter*. Vi kan alltså se att inom kategorin *Våld, skadegörelse och stöld* är det händelser av karaktären skadegörelse och stöld som framför allt drabbar medlemmar i KRO, medan motsvarande händelser är betydligt mindre vanligt förekommande bland författare. Däremot ser vi små eller inga skillnader mellan konstnärer och författare när det gäller händelser som i större utsträckning kan karaktäriseras som våld.

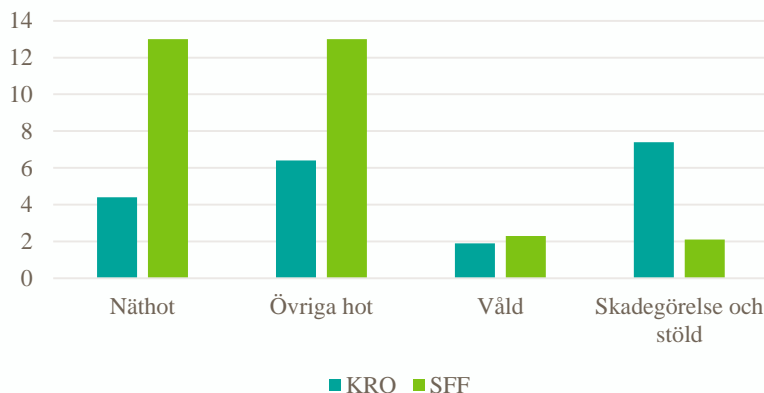
Att konstnärers utsatthet när det gäller händelserna stöld, klotter och annan skadegörelse uppvisar ett helt annat mönster än för författare handlar sannolikt om att fenomenet skadegörelse och stöld åtminstone delvis kan ha en annan innebörd för konstnärer än för författare. Tankegången är inte särskilt avancerad; det handlar ju om att konstnärer inom ramen för sitt yrke ofta skapar föremål som kan utsättas för olika former av skadegörelse och stöld och det framstår då som rimligt att skilja dessa typer av händelser från händelser av våldskaraktär som tydligare riktar sig mot en person. I den följande framställningen kommer vi därför att skilja mellan *våld* (knuff eller liknande, slag eller liknande, våld med vapen samt annan form av våld) och *skadegörelse och stöld* (stöld, klotter, anlagd brand/sprängning samt annan skadegörelse).

Genom de öppna svaren får vi ytterligare kunskap om vad som döljer sig bakom olika svarsalternativ i och med att många som väljer alternativet *annan form av våld* eller *annan skadegörelse* beskriver händelser som skulle kunna rymmas i de på förhand definierade svarsalternativen. Bland dessa återfinns, för att nämna några exempel, misshandel, överfall, förgiftning, förgiftat husdjur, mobbning,

utfrysning, psykiskt våld och olika former av verbalt våld. Generellt kan sägas att ett flertal av respondenterna har inkluderat verbalt/psykiskt våld i kategorin *annan form av våld*, och det kan vara svårt att göra en gränsdragning mellan detta och *hot och trakasserier*. När det gäller *annan skadegörelse* har medlemmarna i KRO/KIF framför allt uppgett att det rör sig om stöld av eller skadegörelse av konstverk. Bland SFFs medlemmar är det en stor spridning av olika typer av händelser såsom skador på brevlåda eller bil.

Näthot lika vanligt som andra former av hot

Det finns i dag en utbredd diskussion om så kallat ”näthat” och vi har därför undersökt om det finns skillnader när det gäller omfattning och mönster mellan hot som framförs via olika typer av digitala kanaler och hot som framförs på annat sätt. Med tanke på det fokus som i dag finns på hot via internet är det anmärkningsvärt att figur 1 visar att övriga hot och trakasserier (hotfullt uttalande öga mot öga, hotfullt telefonsamtal, hotfullt brev/vykort, olovligen fotograferad/inspelad, obehagligt besök/förföljelse, hotfullt sms/mms, falska anmälningar, önskad vara beställd i ditt namn, uthängd på affisch/pamflett, hotfull ”gåva” samt annan hotfull händelse) sker i lika stor utsträckning som de som kommuniceras via nätet.

Figur 1. Andel utsatta för näthot, övriga hot, våld samt skadegörelse och stöld fördelat på förbundstillhörighet (senaste tolv månaderna). Procent.

13 procent av författarna har blivit utsatta för det som vi fortsättningsvis väljer att kalla näthot (hot/påhopp via sociala medier, hotfull e-post, uthängd på internet samt kapat internetkonto) under de senaste tolv månaderna. Vi ser också att en lika stor andel (13 procent) av författarna har blivit utsatta för övriga hot under de senaste tolv månaderna. Bland konstnärerna har drygt 6 procent utsatts för övriga hot under det senaste året och drygt 4 procent för näthot. Även med denna

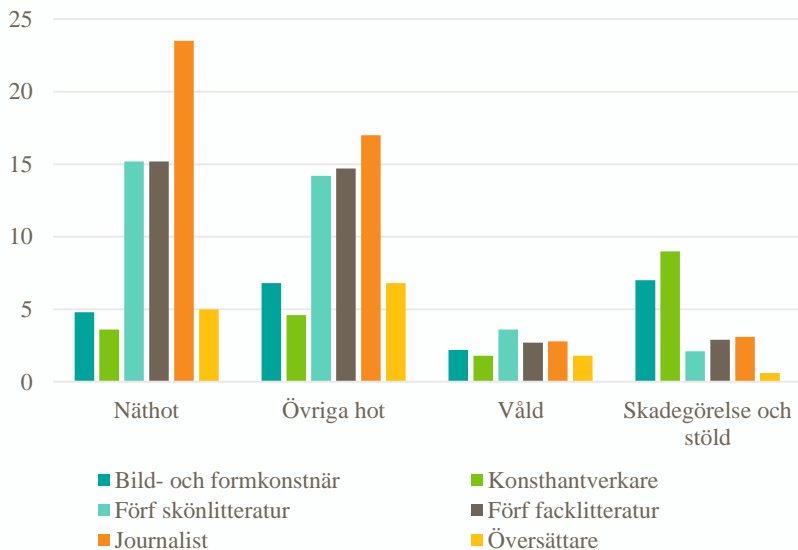

indelning ser vi alltså att utsattheten för olika former av hot är större bland författarna än bland konstnärerna.

Ett annat tydligt resultat är att utsattheten för skadegörelse och stöld är större bland konstnärerna än bland författarna medan våld är den enda av händelsetyperna där det i stort sett inte finns någon skillnad i utsatthet mellan konstnärer och författare. Vi ser också att våld är den typ av händelser som är minst vanligt förekommande i materialet.

Utsattheten varierar beroende på yrkesinriktning

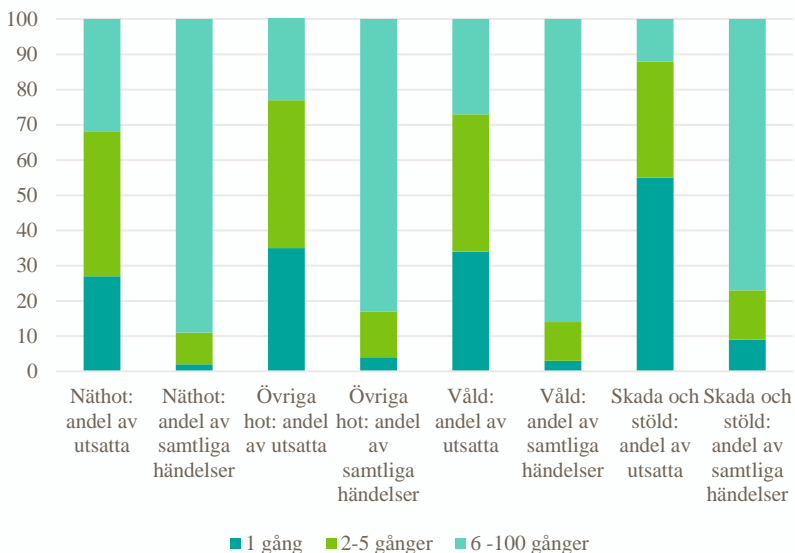
Vilka som drabbas inom en yrkeskår visar sig till viss del bero på yrkesinriktning. För enkelhetens skull talar vi i stora delar av denna rapport om medlemmarna i KRO/KIF som konstnärer och om medlemmarna i SFF som författare. Denna förenkling skymmer dock skillnader inom respektive medlemskår kopplade till yrkesinriktning. Inom Författarförbundet är skillnaden i utsatthet stor. De svarande som även är verksamma som journalister är mer utsatta än andra för näthot. Översättare däremot uppvisar en utsatthet för hot som ligger mer i paritet med KRO/KIFs medlemmar än med författare och journalister.

Figur 2. Andel utsatta för näthot, övriga hot, våld samt skadegörelse och stöld fördelat på egenrapporterad yrkestillhörighet (senaste tolv månaderna). Flera svar var möjliga för yrkestillhörighet. Procent.

En mindre grupp är mycket utsatt

Det är relativt vanligt att utsättas upprepade gånger. De som utsattes för näthot vid sex eller fler tillfällen blev tillsammans utsatta för 89 procent av samtliga rapporterade händelser. Mönstret går igen bland de som har utsatts för övriga hot och trakasserier, våld samt skadegörelse och stöld. I varierande grad tycks en mindre grupp (som utgörs av 10–30 procent av de utsatta) drabbas av merparten av alla händelser.

Figur 3. Andel utsatta 1 gång, 2–5 gånger och 6–100 gånger i förhållande till antal händelser, fördelat på fyra kategorier av händelser. Procent.

Givet den osäkerhet som råder när det gäller rapporteringen av antalet händelser (se bilaga för ett utförligare resonemang om tillförlitligheten i svaren) finns det anledning att iakta viss försiktighet kring slutsatserna om mönstren för upprepade utsatthet. Vad som dock måste sägas framgå med stor tydlighet är att det bland konstnärer och författare finns ganska stora grupper som inte utsätts för hot eller våld, en relativt stor grupp som har blivit utsatt för hot och/eller våld vid något eller några tillfällen samt avslutningsvis en mindre, men långt ifrån försumbar, grupp av yrkesverksamma konstnärer och författare som är utsatt för hot och/eller våld i en sådan omfattning att det sannolikt utgör en del av deras vardag.

Sammanfattning

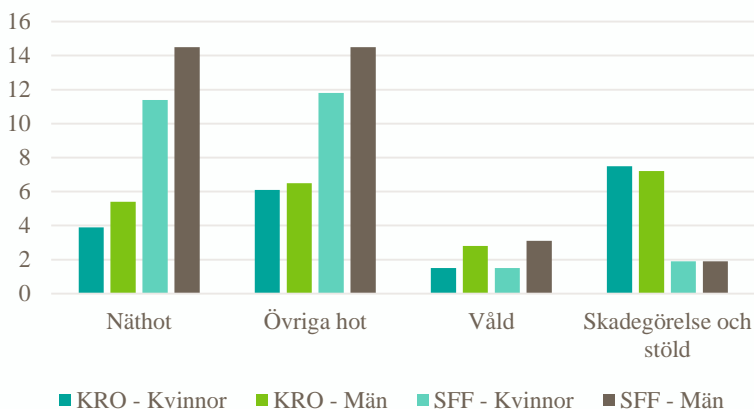
- En tredjedel av alla de 2 926 personer som har besvarat enkäten (36,6 procent – 1 070 personer) uppger att de någon gång under sin karriär har blivit utsatta för hot, våld eller trakasserier kopplat till yrkesrollen som konstnärer eller författare. Var sjätte, 17,3 procent (506 personer), har utsatts för någon form av hot, våld eller trakasserier kopplat till yrkesrollen under de senaste tolv månaderna.
- Det vanligaste för författarna är att bli utsatta för hot och trakasserier. Under de senaste tolv månaderna har 19 procent av författarna drabbats och den vanligaste kanalen är sociala medier. Ungefär hälften av alla hot mot författarna kommer via internet. Inom SFF är journalister mest utsatta, följt av facklitteraturförfattare och skönlitterära författare.
- Konstnärer är främst utsatta för skadegörelse och stöld. 25 procent har utsatts vid något tillfälle med koppling till yrkesrollen och 7 procent under de senaste tolv månaderna.
- Våld drabbar lika stor andel av författarna som konstnärerna. Ungefär 5 procent har erfarenhet av en våldsamt händelse och under det senaste året har 2 procent utsatts.
- Ungefär en tredjedel av de som har upplevt hot, trakasserier och våld är mycket utsatta. De drabbas av mellan 80 och 90 procent av samtliga händelser.

Särskilt utsatta grupper

I detta kapitel redovisas utsatthetens fördelning på ett antal faktorer – kön, ålder, svensk respektive utländsk bakgrund samt olika mått på synlighet i offentligheten – som i andra undersökningar har visat sig öka risken för att utsättas för olika former av hot, våld och skadegörelse.¹⁸

Små skillnader mellan kvinnor och män

Det mest påtagliga resultatet i figur 4 är att skillnaderna i utsatthet i större utsträckning handlar om yrkestillhörighet än om könstillhörighet. I termer av andelar är skillnaderna i utsatthet mellan könen genomgående relativt marginella inom respektive förbund, med möjligt undantag för skillnaden i utsatthet för hot av olika slag mellan kvinnliga och manliga författare samt i utsatthet för våld inom båda förbunden.

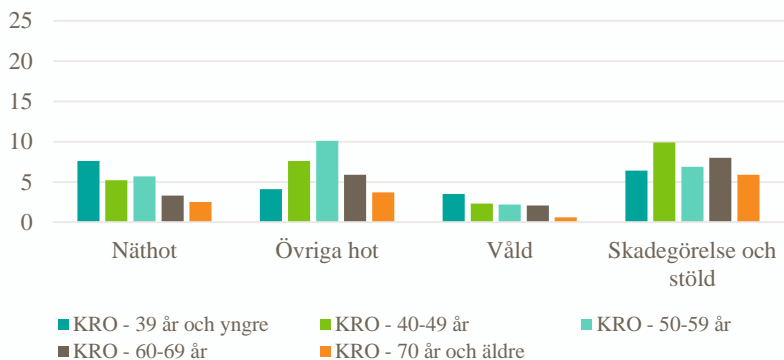
Figur 4. Utsatthetens fördelning på kön, fördelat på medlemmar i KRO/KIF och SFF (senaste tolv månaderna). Procent.

Värt att påminna om i det här sammanhanget är dock att den ojämna könsfördelningen inom KRO/KIF innebär att när samma *andel* kvinnor och män i KRO/KIF rapporterar att de har blivit utsatta för en typ av händelse, så är *antalet* drabbade kvinnliga konstnärer nästan tre gånger så stort som *antalet* drabbade manliga konstnärer. I SFF är könsfördelningen jämnare, vilket innebär att lika stora andelar i stort sett går att översätta till lika stora antal.

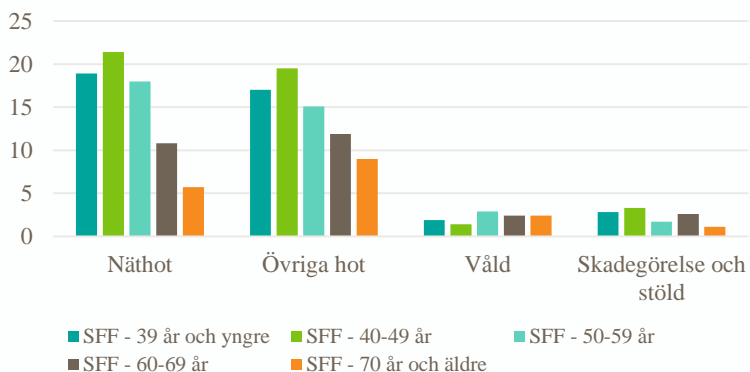
¹⁸ BRÅ 2015a, BRÅ 2015b.

Yngre är mer utsatta för hot

Både KRO/KIFs och SFFs medlemskårer har en stor andel äldre medlemmar. En jämförelse mellan figurerna 5 och 6 visar att utsattheten för händelser under de senaste tolv månaderna tycks vara relativt jämnt fördelad över de olika ålderskategorierna när det gäller våld, skadegörelse och stöld, medan det för de olika formerna av hot finns ett mönster som pekar på att yngre konstnärer och, än mer markant, yngre författare är mer utsatta för näthot än deras äldre kollegor.

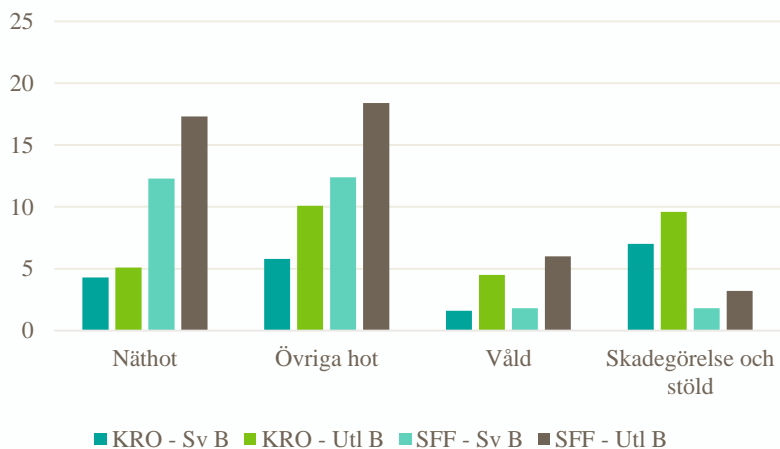
Figur 5. Utsatthetens fördelning på ålder för medlemmarna i KRO/KIF (senaste tolv månaderna). Procent.

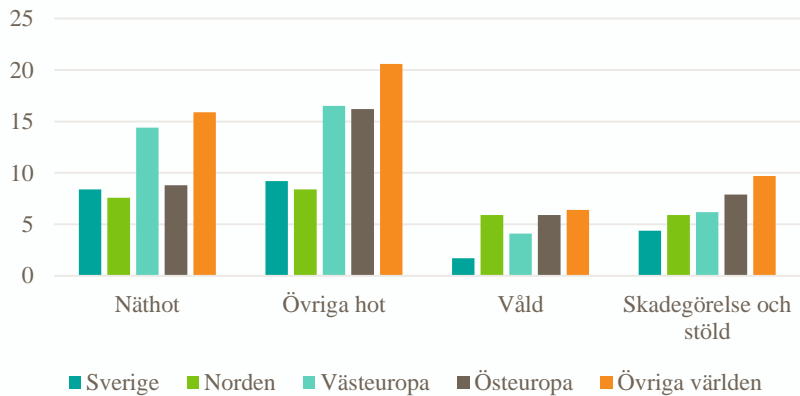
Figur 6. Utsatthetens fördelning på ålder för medlemmarna i SFF (senaste tolv månaderna). Procent.

Personer med utländsk bakgrund är mer utsatta

Både när det gäller konstnärer och författare ser vi att det finns ett genomgående mönster – personer med utländsk bakgrund är mer utsatta än personer med svensk bakgrund. Med utländsk bakgrund avses i den här undersökningen att svarspersonen antingen är född i ett annat land än Sverige eller att hen är född i Sverige med två utlandsfödda föräldrar. Särskilt påtagliga är skillnaderna bland författarna där 18 procent av de svarande med utländsk bakgrund rapporterar att de har blivit utsatta för övriga hot under de senaste tolv månaderna, att jämföra med 12 procent bland de svarande med svensk bakgrund. När det gäller våld är motsvarande siffror 6 respektive 2 procent bland författare med utländsk respektive svensk bakgrund.

Figur 7. Utsatthetens fördelning på svensk/utländsk bakgrund (två kategorier), fördelat på medlemmar i KRO/KIF och SFF (senaste tolv månaderna). Procent.

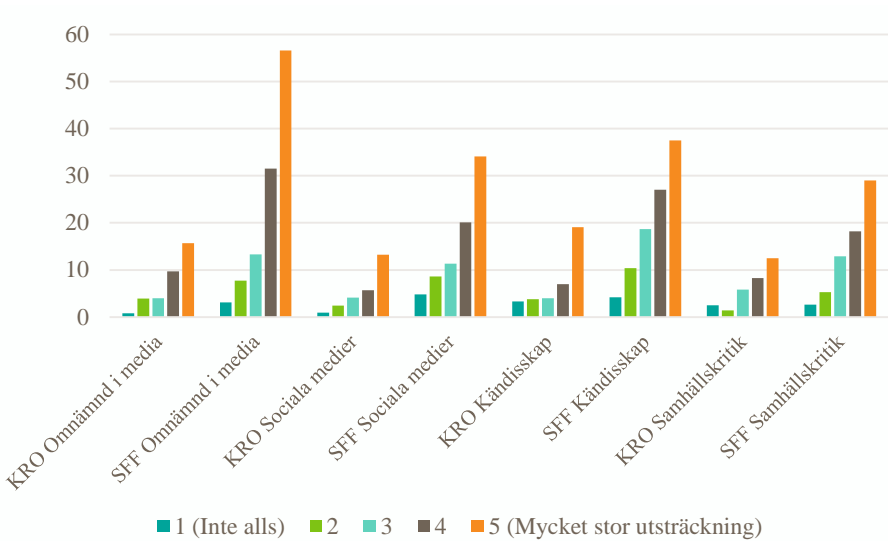
Figur 8. Utsatthetens fördelning på svensk/utländsk bakgrund (5 kategorier) (de senaste tolv månaderna). Procent.

Med en mer finfördelad indelning av kategorin *Utländsk bakgrund* ser vi att det finns skillnader i utsatthet beroende på var i världen svarspersonerna har sin bakgrund men att mönstren ser lite olika ut för olika typer av händelser. Tittar vi till exempel på utsattheten för våld så ser vi att utländsk bakgrund medför en tydligt större utsatthet än svensk bakgrund, men att det är små skillnader mellan kategorierna av utländsk bakgrund. Tittar vi i stället på näthot och övriga hot ser vi att utsattheten för personer med bakgrund i Norden ligger på samma nivå som för personer med svensk bakgrund, medan utsattheten är klart högre för personer med bakgrund i Västeuropa och Övriga världen (och för övriga hot även för personer med bakgrund i Östeuropa).

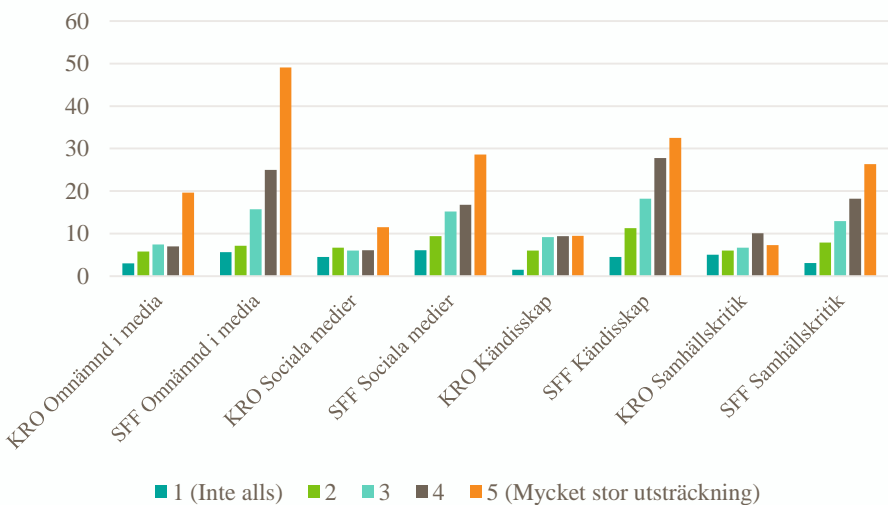
Medial exponering påverkar antalet hot

Tidigare studier av utsatthet inom yrkesgrupper som är viktiga för demokratin har visat på tydliga samband mellan utsatthet och faktorer som medial exponering och aktivitet i sociala medier.¹⁹ Detta samband är uppenbart också för konstnärer och författare. I den här undersökningen har vi studerat hur synlighet påverkar utsatthet genom att be de svarande att själva uppskatta i vilken utsträckning, på en skala från 1 till 5, som de uppfattar sig vara omnämnda i media, aktiva i sociala medier samt kända i offentligheten. Vi har därtill frågat i vilken utsträckning som de själva uppfattar sig ha en samhällskritisk ambition i hela eller delar av sitt skapande.

¹⁹ BRÅ 2015a s. 42-44.

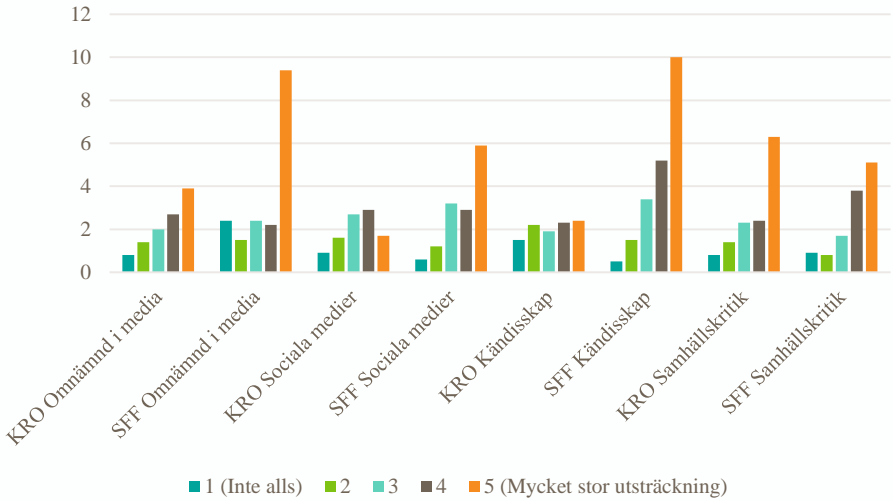

Figur 9. Utsatthet för näthot under de senaste tolv månaderna, fördelat på aktivitet i sociala medier, kändisskap och samhällskritik samt på förbundstillhörighet. Procent.

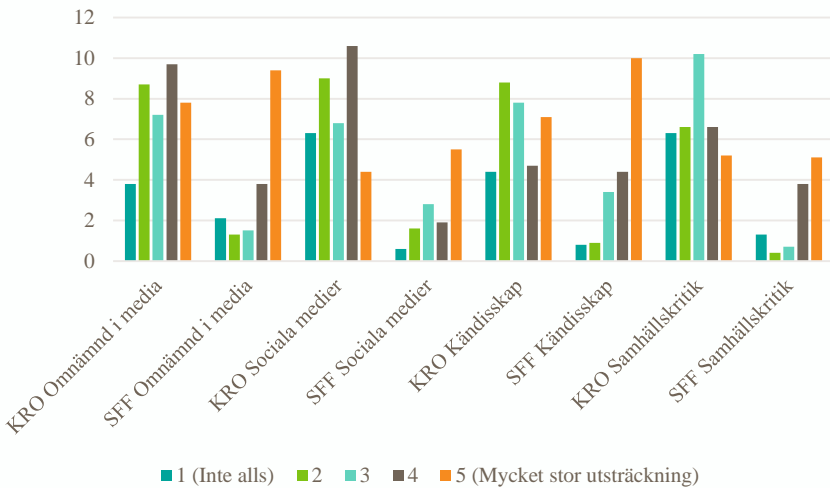

Figur 10. Utsatthet för övriga hot under de senaste tolv månaderna, fördelat på aktivitet i sociala medier, kändisskap och samhällskritik samt på förbundstillhörighet. Procent.

Figur 11. Utsatthet för våld under de senaste tolv månaderna, fördelat på aktivitet i sociala medier, kändisskap och samhällskritik samt på förbundsstillhörighet. Procent.

Figur 12. Utsatthet för skadegörelse och stöld under de senaste tolv månaderna, fördelat på aktivitet i sociala medier, kändisskap och samhällskritik samt på förbundsstillhörighet. Procent.

En övergripande slutsats är att konstnärer och författare som ofta förekommer i media och som är kända bland allmänheten är mer utsatta för hot av olika slag än konstnärer och författare som sällan eller aldrig omnämns i media och som inte uppfattar sig vara kända bland allmänheten. Det finns också ett tydligt samband mellan aktivitet i sociala medier och utsatthet för hot och trakasserier bland såväl konstnärer som författare. Däremot är det bara bland författare som det finns ett tydligt samband mellan samhällskritisk ambition och utsatthet för hot. Bland konstnärer är det förvisso så att det är vanligare att vara utsatt för hot bland de som anser sig ha en samhällskritisk ambition, men skillnaderna är inte lika stora i detta avseende som de är bland författarna.

När det gäller våld tycks det finnas ett samband mellan utsatthet och kändisskap, aktivitet i sociala medier och samhällskritisk ambition bland författarna, men bara när det gäller samhällskritisk ambition bland konstnärerna. När det gäller skadegörelse och stöld är relationen mellan utsatthet och de olika indikatorerna på synlighet och aktivitet i media mindre tydlig när det gäller mönster, med undantag av en genomgående hög utsatthet för de författare som har placerat sig själva i ytterkategorin *I mycket stor utsträckning* för var och en av indikatorerna.

Vår slutsats är således att det för författare finns tydliga samband mellan kändisskap, aktivitet i sociala medier och samhällskritik å ena sidan och utsatthet för såväl hot och trakasserier som våld, skadegörelse och stöld å andra sidan, medan det för konstnärer bara finns enkelt uttydbara samband av det slaget när det gäller hot, men inte för våld eller skadegörelse och stöld.

Med facit i hand kan några av resultaten i figurerna 9 till 12 framstå som närmast självklara. Det är naturligtvis långt ifrån oväntat eller okänt att kända personer, oavsett yrkesinriktning, möter mer hot av olika slag än mer okända kollegor. Givet att en stor del av de hot som rapporteras i den här undersökningen sker via internet och sociala medier är det också närmast givet att utsattheten är större bland konstnärer och författare som i stor utsträckning är aktiva i det digitala rummet jämfört med de kollegor som inte ens har tillgång till dator. Mindre självklart, om än inte helt överraskande, är kanske mönstret när det gäller utsatthet och samhällskritik.

Tyngden här vilar dock inte på huruvida resultaten är överraskande eller inte, utan på om det utifrån dessa självuppskattade mått går att säga något substantiellt om skillnader i utsatthet mellan olika grupper av konstnärer och författare. Detta är viktigt eftersom det till exempel kan vara så att ett förebyggande arbete i relation till hot och våld skulle kunna skraddarsys utifrån olika riskbedömningar kopplade till exempelvis kändisskap, aktivitet i sociala medier och samhällskritik. Samtidigt finns det skäl att här vara mycket noggrann i hur ett sådant arbete formuleras, så att det inte framstår som att lösningen på problemet med utsatthet för hot och våld skulle vara att den enskilde konstnären eller författaren drar sig undan från traditionella eller sociala medier, eller tonar ned sin samhällskritiska ambition.

Sammanfattning

- Skillnaderna mellan manliga och kvinnliga konstnärer och författare är små. Inriktningen på yrkesverksamheten har större betydelse.
- Yngre konstnärer och författare är mer utsatta för hot via nätet än äldre kollegor.
- Konstnärer och författare med utländsk bakgrund är mer utsatta. Högst utsatthet rapporterar personer med utomeuropeisk bakgrund.
- Konstnärer och författare som ofta förekommer i media och som är kända bland allmänheten är mer utsatta för hot av olika slag. Det finns också ett tydligt samband mellan aktivitet i sociala medier och utsatthet för hot och trakasserier bland såväl konstnärer som författare.
- Bland författarna finns ett tydligt samband mellan samhällskritisk ambition och utsatthet för hot.

Motiv, förövare och plats

I detta kapitel redogör vi för vad som kännetecknar de händelser som konstnärer och författare karaktäriserat som någon form av hot, våld eller trakasserier. Denna del av undersökningen är baserad på utsatta konstnärers och författares beskrivningar av den senaste händelsen. Att frågorna om detaljer rörande en obehaglig händelse inriktas mot just den senaste händelsen syftar till att få en representativ sammansättning av händelser och att undvika att de svarande systematiskt väljer att fokusera på den värsta eller mest udda händelsen.²⁰ De utsatta har ombetts beskriva händelsen bland annat när det gäller plats, motiv, vem eller vad den har riktats mot, gärningsman och innehållet i hotet. I enkäten fanns även möjlighet att använda sig av öppna svarsalternativ och därigenom berätta mer detaljerat om en händelse.

Kapitlet utgår från totalt 1 018 händelser. Av dessa gäller 309 näthot, 409 övriga hot och trakasserier, 61 våld och 239 skadegörelse och stöld.²¹ Så långt underlaget bär redovisas händelserna med avseende på händelsekategori. För vissa analyser kommer denna princip emellertid att frångås då antalet händelser vid sådan särredovisning helt enkelt är för få för att möjliggöra en meningsfull rapportering.

Hoten riktas mot författaren som person

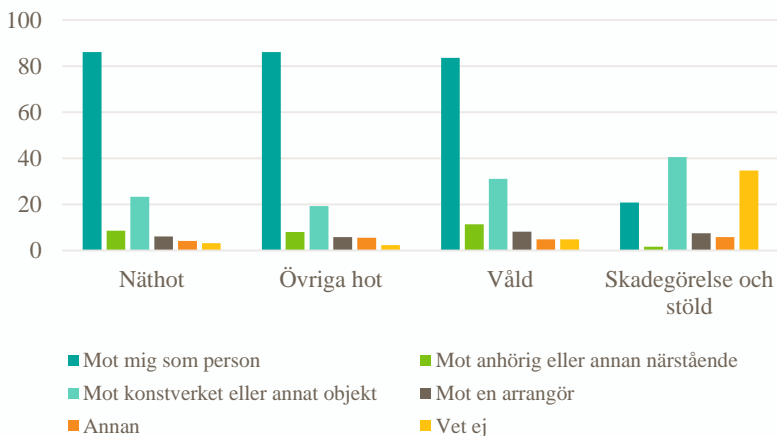
Var händelsen äger rum och mot vad eller vem den riktas kan påverka hur den uppfattas. Vissa mönster är självklara. Att näthot sker digitalt säger ju sig självt, men svaren visar att de även kan uppfattas äga rum vid bostaden och på arbetsplatsen. Skadegörelse och stöld sker däremot i huvudsak vid andra typer av platser. I de öppna svaren framgår det att skadegörelse och stöld ofta handlar om händelser i det offentliga rummet. För medlemmar i KRO/KIF handlar det främst om offentliga platser där offentlig konst eller utsmyckning finns som de är upphovspersoner till finns samt om utställningslokaler, såsom gallerier eller konsthallar. Med stor sannolikhet handlar det här till stor del om skadegörelse och stöld av konstverk i dessa miljöer. Även för medlemmarna i SFF omfattar annat-kategorin till stor del platser med tydlig koppling till yrkesutövandet och offentligheten. Händelserna har ägt rum på bokmässor, i föreläsningssalar och vid

²⁰ Den händelse som flest konstnärer redogör för är stöld medan det för författare är hot eller påhopp via sociala medier. Fördelningen av den senaste händelsen motsvarar därmed väl den totala utsattheten, vilket i sin tur innebär att redovisningen av de senaste händelserna kan antas väl representera konstnärers respektive författares utsatthet generellt.

²¹ I den här undersökningen har vi inte gjort någon avgränsning när det gäller tidpunkten för den senaste händelsen. För de händelser som analyseras i det här avsnittet har 67 procent av de senaste händelserna rapporterats som näthot ägt rum under de senaste tolv månaderna. Motsvarande andel för övriga hot är 47 procent, för våld 56 procent och för skadegörelse och stöld 40 procent. De analyser som redovisas i det här avsnittet har även genomförts med bara de händelser som har inträffat under de senaste tolv månaderna som underlag, men dessa analyser har inte gett upphov till några andra mönster eller slutsatser än de som redovisas med det fulla materialet här.

boksigneringar. Utöver dessa offentliga eller halvoffentliga platser nämns också platser som ”på stan”, ”på gatan” eller ”i kollektivtrafiken” samt mer privata platser som ”på en fest”. Platsen hänger alltså samman med vad händelsen har riktats mot – den egna personen eller mot själva konstverket.

När det gäller mot vad, vem eller vilka den senaste händelsen uppfattades vara riktad uppfattades näthot, övriga hot och trakasserier samt våld i huvudsak vara riktade mot den utsatta som person. En närmare analys visar här att många konstnärer uppger att skadegörelse och stöld var riktad mot konstverk eller annat objekt, men många svarar också att de inte vet vad syftet med händelsen var. Möjligen indikerar detta att de händelser som beskrivs som stöld inte har något uppenbart motiv utöver att tillägna sig ett värdefullt föremål. En sådan tolkning understöds av att författare som drabbas av stöld och skadegörelse i betydligt större utsträckning uppger att ingreppet var riktad mot den egna personen och att deras svarsmönster för skadegörelse och stöld följer övriga mönster för hur näthot, våld och övriga hot och trakasserier uppfattas.

Figur 13. Mot vad, vem eller vilka var den senaste händelsen riktad? Flera svar var möjliga. Procent av de utsatta för respektive händelse.

I anslutning till frågan om vad den utsatta konstnären eller författaren uppfattade att händelsen var riktad mot ställdes flera följdfrågor för att få veta mer om motivet. En av dessa följdfrågor handlade om vad den utsatta trodde att den senaste händelsen grundade sig i. Svartalternativen utgjordes här av ”missnöje, ilska kring mig som person”, ”missnöje/ilska kopplat till innehållet i mitt skapande, t.ex. ett specifikt uppdrag, ett särskilt framträdande, utställning, konstverk, något jag skrivit etc.” samt ”annat”. De sammanlagt 196 respondenter som uppgav ”missnöje/ilska kring mig som person” fick svara på ytterligare en fråga där de fick

ange vad de förknippade händelserna med mer precist. Av svaren på dessa frågor framgår att två av tre (67 procent) uppfattar händelserna som riktade mot de egna åsikterna, vilket är betydligt fler än de som uppfattar att det handlar om personliga egenskaper eller attribut (som till exempel utseende, religion, funktionsnedsättning eller sexuell läggning). Samtidigt är det viktigt att poängtera att var fjärde händelse riktad mot person uppfattas vara kopplad till den utsattas könstillhörighet och var sjätte händelse till den utsattas religion eller etniska bakgrund. Helt klart är alltså att även faktorer som kön och etnisk bakgrund förknippas med de händelser av hot och våld som konstnärer och författare utsätts för.

Även de sammanlagt 456 utsatta konstnärerna och författarna som svarade att förknippar den senaste händelsen med missnöje eller ilska kopplad till det egna skapandet fick en följdfråga om vad i skapandet de förknippar händelsen med. Här angav de utsatta att en tredjedel av händelserna hade handlat om politiska meningsskillnader, ytterligare en tredjedel om olika syn på normer och i 15 procent av fallen uppfattades händelsen som ett uttryck för kritik mot konstnärens eller författarens konstform eller genre.

Förövare och motiv

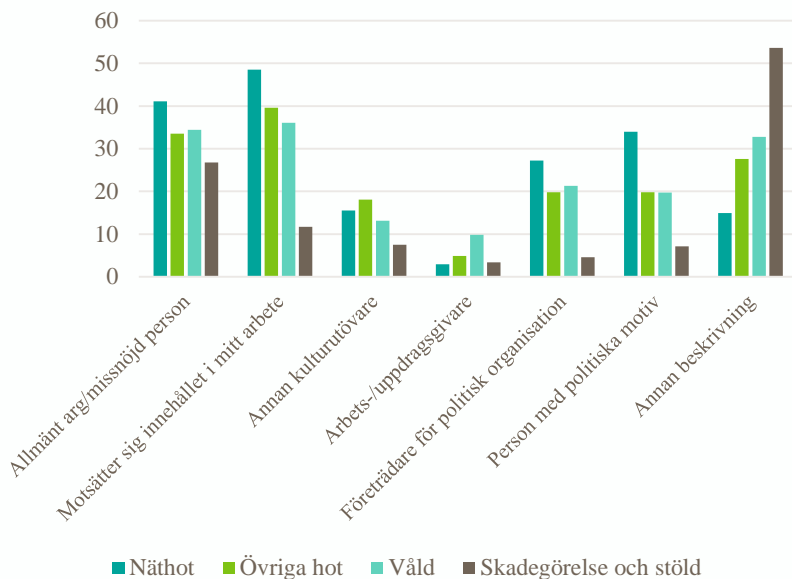
Förövare av hot och våld föredrar i många fall att vara anonyma och försöker ofta dölja sin verkliga identitet på olika sätt. Det hindrar dock inte att den utsatta ändå kan ha en uppfattning om förövaren. Följande avsnitt bygger på de utsatta konstnärernas och författarnas upplevelse eller bedömning av förövaren/förövarna vid den senaste händelsen. Detta medför naturligtvis vissa metodologiska svårigheter och resultaten bör tolkas med viss försiktighet, särskilt när det gäller enskildheter i materialet och små skillnader mellan olika kategorier. Samtidigt bör den utsattas kunskap om förövaren inte underskattas och det finns all anledning att ta de mönster som framträder i det här materialet på allvar utan att för den skull blunda för de metodologiska utmaningarna.

Förövarna ofta okända

De konstnärer och författare som har blivit utsatta för någon händelse fick för den senaste händelsen frågan om de kände till förövaren/förövarna. I de flesta fall (63 procent av näthoten, 57 procent av övriga hot och trakasserier och 73 procent av skadegörelse och stöld) var förövaren okänd. När det gäller våldshändelser var det något vanligare att respondenterna visste vem förövaren var. Vid närmare var tredje händelse av karaktären våld, hot och trakasserier var förövaren känd eller till och med väl känd av den utsatta. Motsvarande andel av händelserna av karaktären skadegörelse och stöld var 14 procent.

De utsatta konstnärerna och författarna fick också frågan om de kunde placera in förövaren/förövarna i någon av ett antal fördefinierade kategorier. Här framgår att det vanligaste svaret för hot och våld var att förövaren var ”en person som motsätter sig innehållet i mitt arbete”. Det var framför allt författarna som angav

denna kategorisering och denna typ av förövare står, enligt respondenterna, för nästan hälften av alla digitala hot, men dominerar också när det gäller övriga hot och trakasserier samt våld.

Figur 14. Hur skulle du beskriva den eller dem som utsatte dig för den senaste händelsen? Flera svar var möjliga. Procent av de utsatta för respektive händelse.

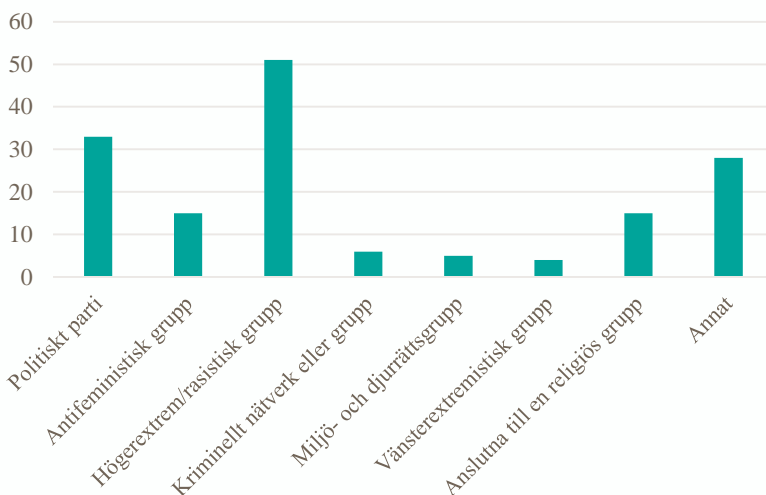
I ungefär en tredjedel av fallen uppfattades förövaren vara ”en allmänt arg och missnöjd person”. Av de sammanlagt 1 070 svarande som har uppgett att de har blivit utsatta för minst en händelse rapporterar var fjärde (25 procent) att förövaren vid den senaste händelsen utgjordes av en ”företrädare för politisk organisation” eller av en ”enskild person med politiska motiv”. I och med att det har varit möjligt att ange flera alternativ överlappar kategorierna varandra i viss utsträckning, särskilt alternativen ”enskilda personer med politiska motiv”, ”en person som motsätter sig innehållet i mitt arbete” och ”företrädare för en politisk organisation eller sammanslutning”. Även med hänsyn taget till detta står dessa svar dock för en överväldigande majoritet av de utsattas uppfattning av vilka förövarna har varit, med undantag för skadegörelse och stöld. Detta indikerar återigen att skadegörelse och stöld ofta utgör händelser av en annan karaktär än de övriga.

Mer än hälften av de som har drabbats av stöld och skadegörelse har valt alternativet ”annan beskrivning”, vilket antyder att de fördefinierade svarsalternativen inte fungerade på ett uttömmande vis. Bland dessa nämns följande som

exempel på förövare: ”tjuv/vandal/kriminell person”, psykiskt sjuk person, drogberoende person, eller ungdomar, barn, busar, drogberoende/höga och psykiskt sjuk/utsatt person. I ett flertal fall specificerar de konstnärer och författare som har blivit utsatta för skadegörelse och stöld att det nog mest var en slump att just de har blivit utsatta. I de fall förövaren kan anses ha haft ett tydligt motiv rör det sig främst om ekonomiska motiv. I de öppna svaren framgår det ofta att respondenten inte säkert vet vem som har förstört eller stulit ett konstverk eller material. Även de författare som har uppgivit ”Annan beskrivning” beskriver förövarna som personer med ekonomiska motiv - ”tjuvar”, ”kleptomaner” eller ”inbrottstjuvar”, men även som socialt utsatta personer. Bland exemplen återfinns även läsare, bokrecensent, företrädare för annan regim, en rasistisk eller kvinnofientlig person, en person med sexuella motiv, företrädare för en auktoritär regim samt personer med religiösa motiv. Ett antal respondenter har även uppgivit att det rör sig om personer som de har haft någon form av professionell kontakt med, såsom en kollega eller kund.

Men högerextrema pekas ut

De utsatta konstnärer och författare (totalt 156 personer) som angav att förövaren/förövarna representerade en politisk organisation eller sammanslutning av något slag fick svara på en följdfråga om vilken typ av organisation eller sammanslutning de uppfattade att det rörde sig om.

Figur 15. Vilken politisk organisation eller sammanslutning uppfattar du att den som utsatte dig för den senaste händelsen representerar? (Flera svar var möjliga, N=156.) Procent av de utsatta som uppgav att förövaren representerade en politisk organisation eller sammanslutning.

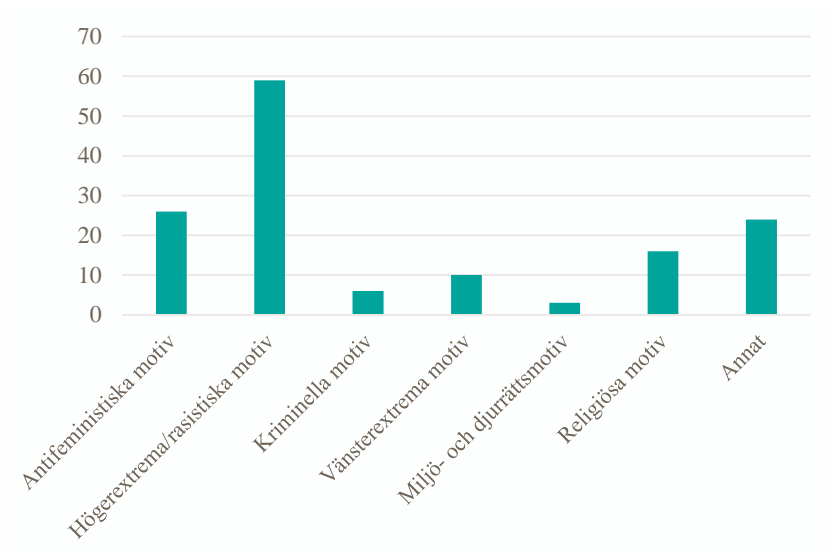

I figuren ovan framgår det att förövaren/förövarna vid hälften av händelserna uppfattades tillhöra någon form av högerextrem eller rasistisk grupp. Detta kan jämföras med alternativet vänsterextremistisk grupp som angavs i 4 procent av händelserna och antifeministisk grupp samt religiös grupp som angavs vid 15 procent av händelserna. En närmare analys av överlappande svar visar att mer än hälften av de respondenter som angav alternativet politiskt parti också angav alternativet högerextrem/rasistisk grupp. Ingen annan överlappning var tillnärmelsevis lika omfattande.²²

En tredjedel valde att markera alternativet ”Annat” och de öppna svaren visar på en spridning när det gäller vilka gärningsmän som nämns. Ett flertal respondenter nämner här olika typer av intresseorganisationer. Utöver dessa nämns även anhängare till annan regim eller anhängare till en gruppering eller organisation i ett annat land än Sverige.

Vid var tredje av dessa händelser uppfattades förövaren/förövarna tillhöra ett politiskt parti. De svars personer som angav detta alternativ, för sammanlagt 52 händelser, fick ytterligare en följdfråga där de ombads precisera vilket parti förövaren uppfattades tillhöra. Vid 30 av de händelser (motsvarande 58 procent) där förövaren/förövarna uppfattades representera ett politiskt parti angavs Sverigedemokraterna som det parti som förövaren/förövarna representerade. Vid 17 av händelserna (motsvarande 33 procent) angavs alternativet ”annat parti” utan precisering.

²² I den här analysen är antalet händelser för få för att möjliggöra en nedbrytning på samtliga fyra händelsetyper. En analys av de två kategorierna Näthot och Övriga hot ger dock vid handen att förövaren/förövarna uppfattas tillhöra en högerextrem/rasistisk grupp vid ungefär 60 procent av näthoten och ungefär 40 procent av de övriga hoten.

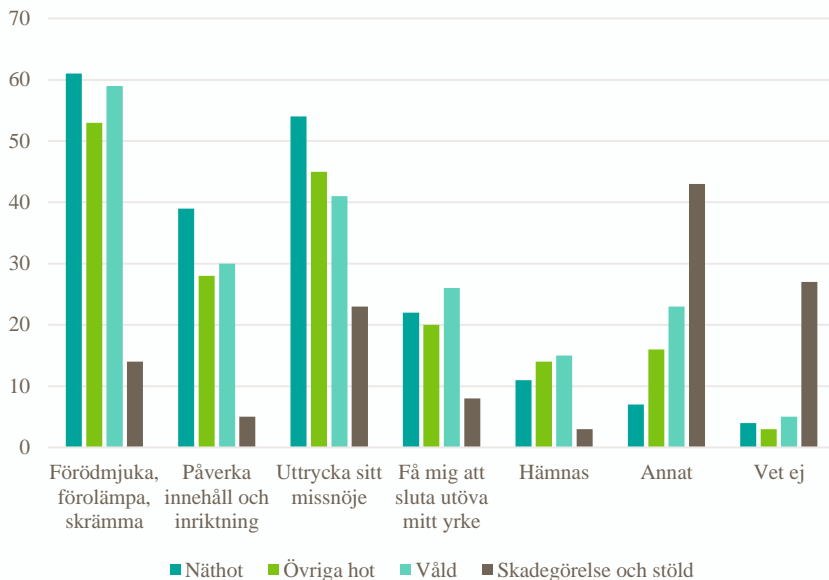

Figur 16. Vilka politiska motiv uppfattar du att den enskilde som utsatte dig hade? (Flera svar var möjliga, N=182.) Procent av de utsatta som uppgav att förövaren var en enskild person med politiska motiv.

Även de utsatta konstnärerna och författarna som angav att förövaren/förövarna var enskilda personer med politiska motiv fick svara på en följdfråga om vilken typ av politiska motiv det rörde sig om. Svartsfördelningen på denna fråga redovisas i figur 16, där överensstämmelsen med resultaten i figur 15 är det mest slående resultatet. I 59 procent av de sammanlagt 182 händelserna där förövaren/förövarna uppfattades vara en enskild person med politiskt motiv uppfattade den utsatta att det rörde sig om vad som i det fördefinierade svarsalternativet har rubricerats som ”högerextremt/rasistiskt motiv”. Vid 26 procent av händelserna uppfattades förövaren/förövarna ha ett antifeministiskt motiv och i 16 procent av fallen ett religiöst motiv. När det gäller kategorin Religiöst motiv är det dock viktigt att notera att det inte fanns någon precisering i svarsalternativet av vad detta religiösa motiv bestod av.

Förödmjukelse och missnöje som motiv

Som avslutning på frågorna om den senaste händelsen fick de utsatta konstnärerna och författarna ta ställning till vad de trodde att förövaren/förövarna ville uppnå med sitt hot, våld eller skadegörelse.

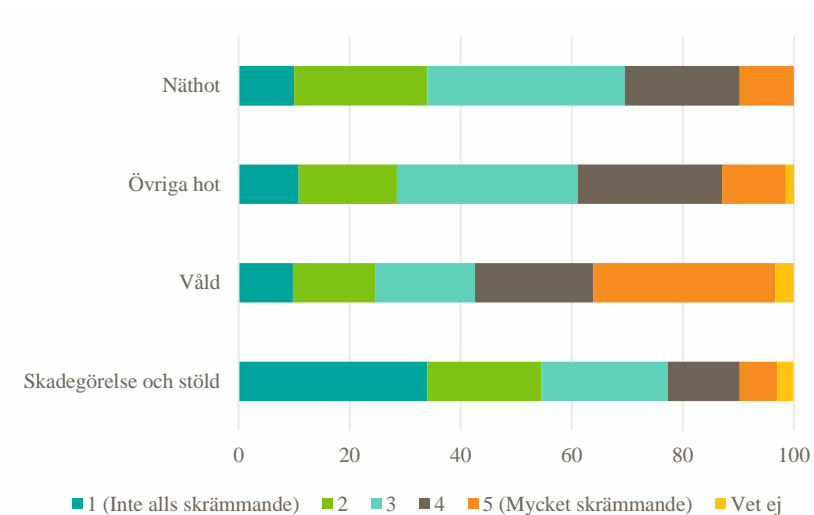

Figur 17. Vad tror du att förövaren ville uppnå med den senaste händelsen? (Flera svar var möjliga.) Procent av de utsatta för respektive händelse.

Här framgår det tydligt att förövarens syfte vid näthot, övriga hot och våld i stor utsträckning uppfattas ha varit att förödmjuka, förolämpa eller skrämma den utsatta samt att förövaren ville uttrycka sitt missnöje eller påverka arbetets innehåll eller inriktning. Återigen ser vi en helt annan typ av svarsmönster för skadegörelse och stöld där svarsalternativen ”annat” och ”vet ej” dominerar.

Skadegörelse och stöld minst skrämmande

Vad som uppfattas vara intentionen bakom händelsen kan påverka hur den upplevs. Händelser av hotfull eller våldsamt karaktär kan även uppfattas på olika sätt i olika situationer och av olika personer. Föga förvånande beskrivs upplevelser av våld som mest skrämmande.

Figur 18. Hur uppfattades den senaste händelsen? Procentuell fördelning av svaren från de utsatta för respektive händelse.

Ungefär en tredjedel av de som har utsatts för hot upplever det som mycket skrämmande (värde 4–5). Minst skrämmande är skadegörelse och stöld. Detta mönster kan rimligen förstås i ljuset av svaren på den tidigare frågan om vad händelserna kopplas samman med. En nedbrytning av dessa svar på förbundstillhörighet (ej i figur) visar också på vissa skillnader mellan konstnärer och författare. Exempelvis uppfattar konstnärer sällan skadegörelse och stöld som särskilt skrämmande medan hälften av författarna som har drabbats av stöld och skadegörelse uppger att händelsen var skrämmande.

Sammanfattning

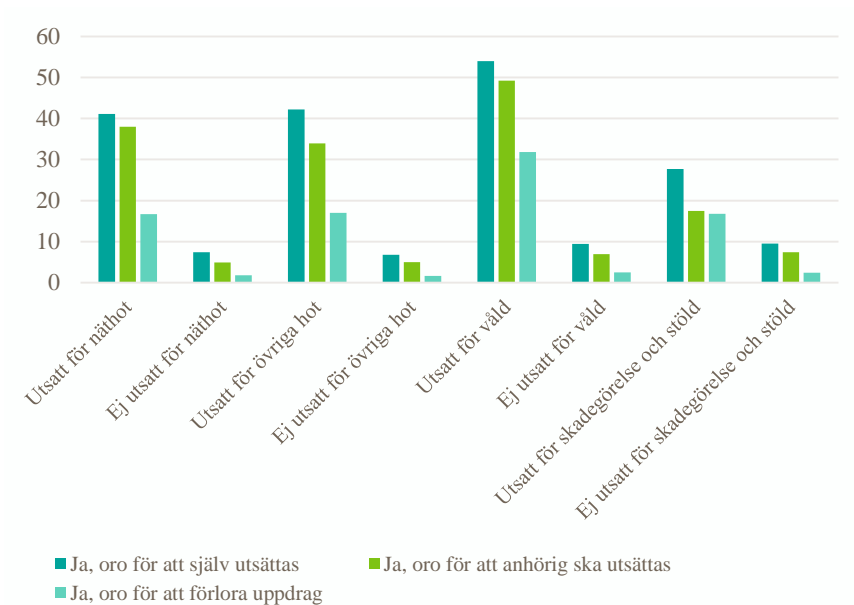
- De vanligaste motiven, som de drabbade uppfattade det, var ett missnöje med författarens och konstnärens åsikter, ett uttryck för organiserade eller oorganiserade politiska motiv samt missnöje med konstens innehåll.
- Framför allt högerextrema pekats ut som förövare. Antalet svarande på följdfrågorna om egenskaper hos förövarna är dock relativt litet och resultatet bör därför tolkas med viss försiktighet.
- Skadegörelse och stöld riktat mot konstnärer skiljer sig från övriga typer av händelser genom att vara tydligare kopplat till egendomsbrott snarare än ingrepp mot konstnären som person.

Inskränkning av konstnärlig frihet och andra konsekvenser

I det här kapitlet behandlas frågor om hur den enskilde konstnären och författaren har påverkats av utsatthet. De respondenter som själva har utsatts under det senaste året samt de som har angett i enkäten att de är rädda för att utsättas i framtiden har fått besvara frågor om hur rädslan eller utsattheten har påverkat dem i deras yrkesverksamhet. Graden av påverkan mäts genom frågor om man upplever oro, om den personliga situationen har påverkats, om man har undvikit synlighet i medierna, om man har övervägt att lämna ett uppdrag/tema, om konstnärernas och författarnas konstnärliga frihet har påverkats samt om man har blivit stärkt i sin konstnärliga gärning till följd av utsatthet eller oro.

Utsatthet medför oro och begränsningar

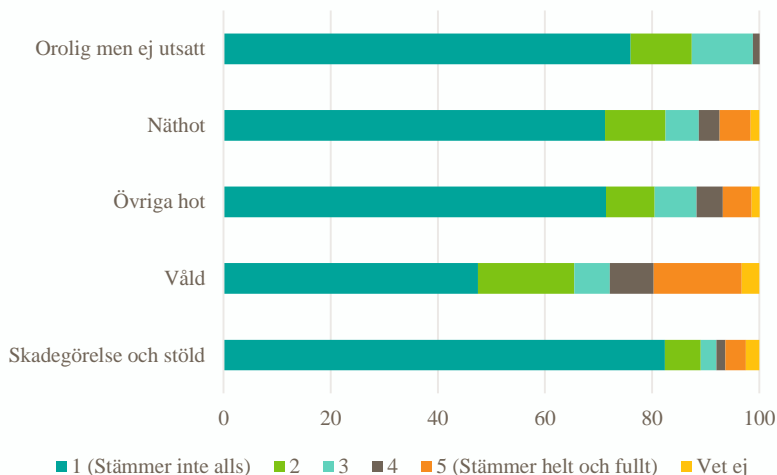
Av samtliga svarande (2 926 personer) har var tionde (302 personer) svarat att de är oroliga för egen del. Merparten av de som är oroade för att bli utsatta är personer som redan har upplevt en hotfull eller obehaglig händelse. Det finns dock en mindre grupp (79 personer vilket motsvarar 26 procent av de som är oroade) som själva aldrig har varit utsatta för någon händelse. Svarsmönstren för denna grupp kommer därför att särredovisas i detta kapitel för att synliggöra fördelningen när det gäller konsekvenser. Av figur 19 framgår dock att oron är störst bland de som själva har utsatts för våld, näthot och övriga hot och trakasserier.

Figur 19. Har du under de senaste tolv månaderna varit orolig för att du själv eller en anhörig ska bli utsatt för brott eller liknande obehagliga händelser som en konsekvens av ditt författarskap eller konstnärskap i Sverige? Flera svar var möjliga. Procent av utsatta respektive ej utsatta för var och en av de fyra händelsetyperna.

De flesta oroar sig för att själva bli utsatta och i nästan lika hög utsträckning för att en anhörig ska drabbas. Färre oroar sig för att förlora ett uppdrag. När svaren bryts ner utifrån bakgrundsvariabler som utländsk/svensk bakgrund, kön och förbundstillhörighet står det klart att de som oroar sig mest också tillhör de kategorier som är mest utsatta, till exempel författare med utländsk bakgrund (ej i figur). Bland de som har utsatts för skadegörelse och stöld oroar sig färre för att utsättas i framtiden.

De som har angett att de varit utsatta eller oroliga har fått besvara en fråga om de har förändrat något i sin privata situation som en konsekvens av oron eller utsattheten. Av svaren framgår det att det främst är de som har utsatts för våld som uppger att de har förändrat något i privatlivet. Knappt hälften säger sig ha genomfört någon form av förändring. Bland de som har utsatts för hot och trakasserier anger var fjärde att de instämmer i någon grad. Det kan även noteras att en större andel av de som inte har utsatts, men är oroliga för att utsättas, anger att privatlivet har påverkats än av de som har varit utsatta för skadegörelse och stöld.

Figur 20. På grund av utsatthet och/eller oro har jag förändrat något i min privata situation. Procentuell fördelning av svaren från de utsatta för respektive händelse samt för de svarande som angett oro men inte utsatthet.

Då denna fråga är brett formulerad omfattas många typer av förändringar i privatlivet. Respondenterna har därför fått möjlighet att motivera sina svar och dessa motiveringar ger en fingervisning om vilka förändringar som avses. Ett tydligt tema som framkommer i de öppna svaren är att utsattheten har haft inverkan på konstnärernas och författarnas personlighet, livskvalitet och/eller hälsa. Respondenterna berättar att de har svårare att lita på folk (som en följd av sin utsatthet), att de har blivit mer cyniska och misstänksamma eller att händelsen eller oron har påverkat deras självförtroende på ett negativt sätt. En respondent skriver: *"Jag kan få dåligt självförtroende och tänka att det är mig det är fel på. När jag analyserar vidare så är det inte så, men känslan att det är fel på mig eller det jag gör kan komma tillbaka då och då"*. Andra beskriver det som en allmän uppgivenhet eller trötthet, att de stänger av sina känslor eller att de har fått en förlorad eller naggad tilltro till olika samhällsinstitutioner. Några nämner även att utsattheten eller rädslan för att bli utsatt har påverkat deras hälsa på ett mer konkret sätt – att det har lett till trötthetssymptom, depression och/eller sjukskrivning. Andra lyfter fram att utsattheten har medfört en ökad medvetenhet om risker som påverkar en medvetet eller omedvetet. De konsekvenser som beskrivs av respondenterna är givetvis sådana som i förlängningen kan påverka arbetet och den konstnärliga friheten, vilket ett flertal respondenter även explicit betonar. En författare skriver: *"tidvis nervositet och ångest ger mindre tid att skriva"*.

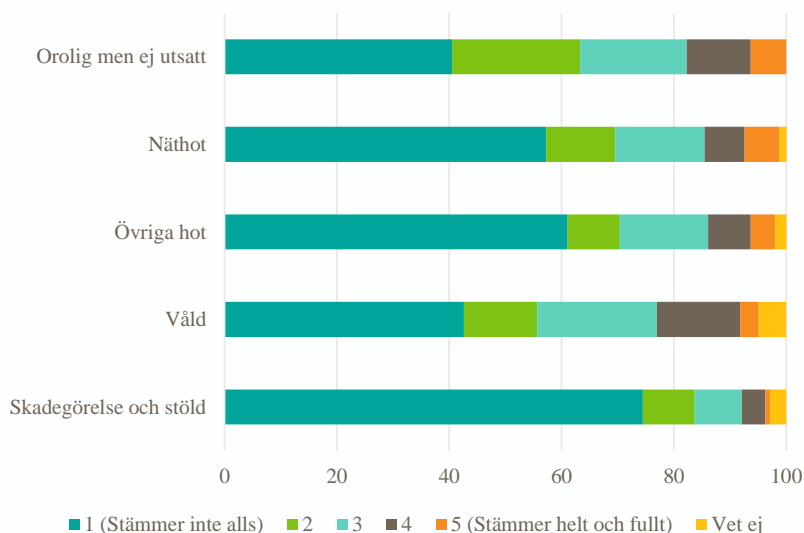
I de öppna svaren återfinns även ett stort antal exempel på hur utsatthet eller rädsla för utsatthet har påverkat livet som helhet. Det kan handla om förändrade sociala

mönster – att man inte vågar vara kvar i ateljén efter en viss tidpunkt, att man inte vill avslöja sitt yrke direkt för nya bekantskaper eller att man återkommande sparar mejl för att kunna använda dem som bevis. Även mer allmänt hållna beskrivningar ges; som att man är mer vaksam, att man undviker att sticka ut hakan, att man är mer försiktig med vad man säger och gör. Ett mindre antal respondenter lyfter att utsattheten har haft ekonomiska konsekvenser, både på grund av att det kostar att vara skyddad och få den hjälp som man behöver (t.ex. att betala för terapeut), skaffa dyra larm eller som en följd av att kunder inte vågar anlita en. Så här beskriver några av författarna och konstnärerna sin situation.

Jag vill inte att min yrkesroll ska vara kopplad till mitt privatliv/familj. Så långt som möjligt vill jag skilja på privatlivet/bostadsadress/nät-info etc., men det är svårt som registrerad enskild företagare, då allt är registrerat på min egen person, inte på företaget.

Jag har blivit mer försiktig med utställningsförsäkring m.m., och tackat nej till utställningar där säkerhet mot stöld inte finns.

Jag delger inte hoten till sambo/familj så länge de är riktade enbart mot mig.

Figur 21. På grund av utsatthet och/eller oro har jag undvikit att vara synlig i medier och/eller andra offentliga sammanhang. Procentuell fördelning av svaren från de utsatta för respektive händelse samt för de svarande som angett oro men inte utsatthet.

En annan möjlig form av begränsning har studerats genom en fråga om huruvida respondenten har undvikit att vara synlig i medier och offentligheten till följd av rädsla och utsatthet. Återigen visar sig utsattheten för våld medföra att fler påverkas. Något överraskande är att den högsta andelen återfinns inom gruppen oroliga men inte utsatta. Det är således uppenbart att även oro får begränsande konsekvenser för yrkesgrupper som kan vara beroende av viss synlighet i sitt värv.

Vilka former av undvikande som åsyftas förtydligas i de öppna svaren. I de flesta fall handlar det om nya rutiner för, eller begränsat användande av, sociala medier. Citaten nedan synliggör hur man kan resonera om såväl sociala medier som offentligheten i stort.

Jag har insett att man måste skydda sig och sitt skapande; deltar därför inte alls på sociala medier som Twitter, Facebook eller liknande.

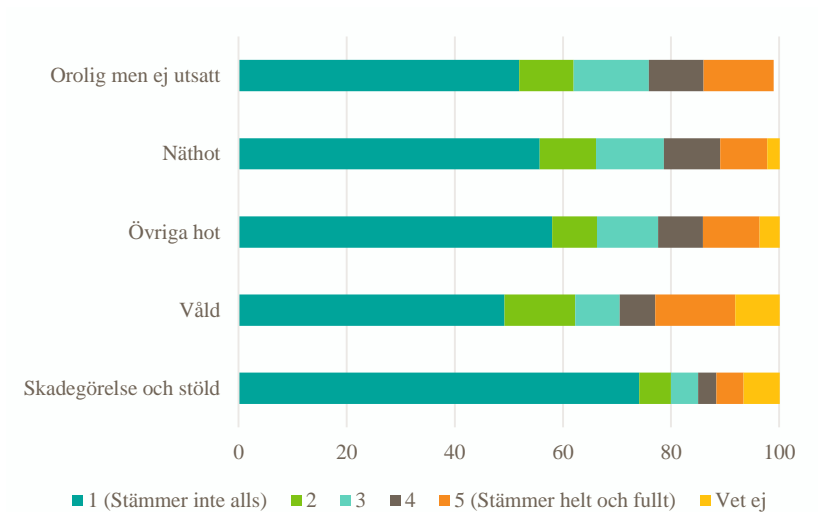
Jag tänker mig för en och två gånger när jag uttrycker mig i olika medier. Jag funderar mycket över min fysiska framtoning. Jag är rädd att väcka – framför allt mäns – aggression. Jag är rädd för att min karriär ska hotas om jag väcker för mycket aggression.

Jag upplever en minskad vilja att delta i offentliga samtal i media, särskilt om vissa frågor.

Påverkan på arbetet

Utöver inskränkningar i privatlivet och undandragande från medierna/ offentligheten uppger konstnärer och författare att händelserna också fått konsekvenser för yrkeslivet. 14 procent säger att de har lämnat (eller bestämt sig för att inte ta sig an) ett specifikt uppdrag eller ämnesområde till följd av sin utsatthet eller oro.

Bland de utsatta författarna är det ungefär en tredjedel som har övervägt att lämna ett uppdrag eller inte arbeta med ett visst ämnesområde. Bland de som har utsatts för skadegörelse och stöld är påverkan begränsad till en mindre grupp. Det är något fler av de som har utsatts för näthot samt hot och trakasserier som uppger att de har övervägt att även göra inskränkningar i arbetet.

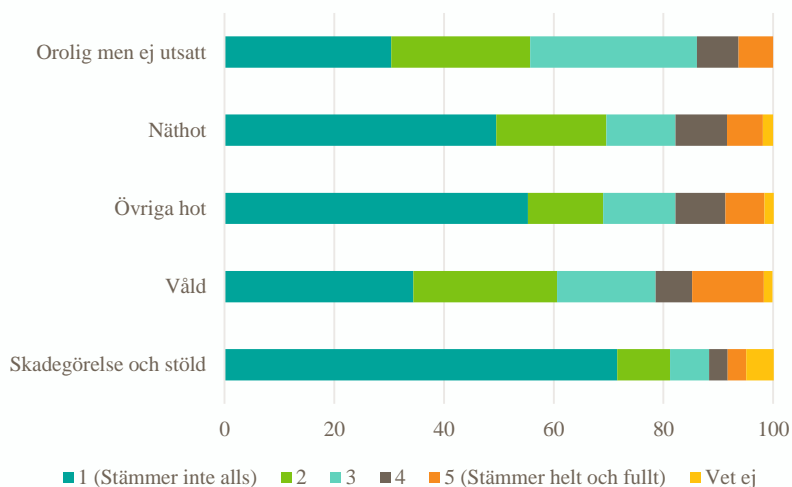
Figur 22. På grund av utsatthet och/eller oro har jag övervägt att lämna eller inte ta mig an ett specifikt uppdrag eller ämnesområde. Procentuell fördelning av svaren från de utsatta för respektive händelse samt för de svarande som angett oro men inte utsatthet.

De som har besvarat enkäten har även haft möjlighet att återge om deras utsatthet och/eller oro har påverkat dem eller deras kulturverksamhet på andra sätt. Ett flertal respondenter har då valt att beskriva hur händelserna har påverkat dem i deras arbete. I flera fall rör det sig just om undvikande av eller tvekan inför att ta sig an vissa typer av ämnen. En respondent skriver att *”jag har haft för avsikt att måla en imam och en rabbin hand i hand. Jag vill med den målningen belysa att de har samme herre. Det vågar jag inte som världen ser ut i dag”*. En annan respondent skriver att *”jag jobbar mindre kontroversiellt. Plockar fram det positiva i stället för att belysa det negativa“* och en tredje att *”jag ger mig inte på vissa ämnen eller vinklar utan att först göra en noggrann riskbedömning”*. Några konstnärer beskriver även en tvekan inför att använda dyra material eller material som kan uppfattas som provocativa av rädsla för skadegörelse eller stöld. Andra yrkesrelaterade konsekvenser som återkommande nämns är förändringar i sättet att arbeta på – till exempel genom ett överdrivet kontrollerande av källor, byte av arbetsplats eller rent av byte av land som en person är yrkesverksam i.

Påverkan på konstnärlig frihet

En övergripande utgångspunkt för denna studie är att de kulturpolitiska målen om konstnärlig förnyelse och allas möjlighet att delta i kulturlivet kan länkas samman med grundläggande utgångspunkter för demokratiskt styre. Ett av de nationella

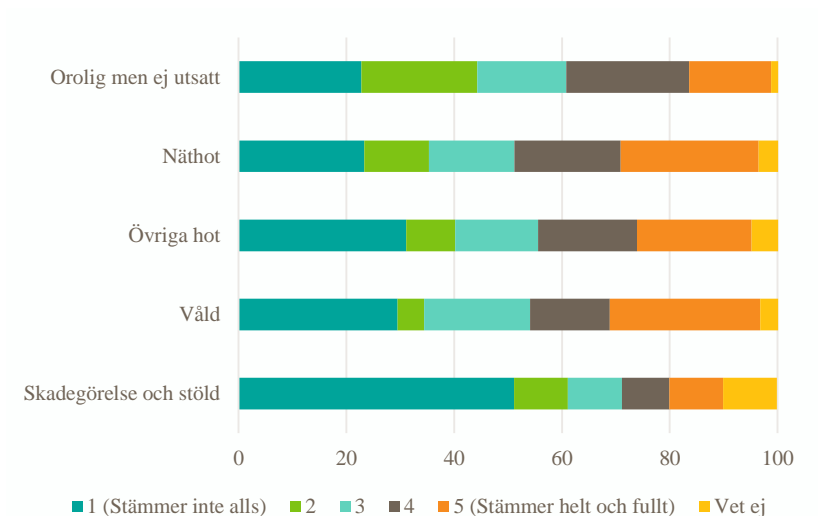
kulturpolitiska målen är att ”kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund”.²³ Om konstnärer och författare till följd av hot och trakasserier tvingas prioritera andra hänsynstaganden än de konstnärliga kan detta ses som komprometterande för kulturens autonomi och demokratin i stort.

Figur 23. Min utsatthet och/eller oro har begränsat min konstnärliga frihet. Procentuell fördelning av svaren från de utsatta för respektive händelse samt för de svarande som angett oro men inte utsatthet.

Figur 23 visar att av de som har utsatts för hot och trakasserier upplever drygt 40 procent att deras konstnärliga frihet begränsas i någon mening. Var sjätte avger ett starkare instämmande (värde 4–5). Mest påverkas de som är oroliga och de som har utsatts för våld. Bara en tredjedel av dessa hävdar att deras konstnärliga frihet inte har begränsats överhuvudtaget (värde 1). Den bild som presenteras här måste dock ställas mot utsagor från de öppna svaren. En vanlig kommentar i motiveringen av svaret är att utsattheten eller oron för att utsättas även har haft positiva konsekvenser. Detta innebär givetvis inte att själva händelsen har setts som positiv. Konstnärerna och författarna beskriver dock ett ökat samhälls-engagemang, en stärkt vilja att kämpa och en ökad solidaritet med andra. En respondent skriver exempelvis: ”Det har gett mig starkare kämpaglöd för att utöva fri konstnärlig verksamhet och att genom den påverka samhället till det bättre!” Denna inställning reflekteras också i respondenternas ställningstagande till vår sista fråga om hur utsatthet och oro har påverkat dem.

²³ Prop. 2009/10:3 s. 26.

Figur 24. Min utsatthet och/eller oro har stärkt mitt engagemang och min vilja att uttrycka mig konstnärligt. Procentuell fördelning av svaren från de utsatta för respektive händelse samt för de svarande som angett oro men inte utsatthet.

I svaren på frågan om utsattheten och oron har stärkt respondentens vilja att uttrycka sig konstnärligt finns en hög grad av instämmande inom samtliga händelsekategorier. Detta kan tyckas motstridigt givet att en stor andel av respondenterna även angav att deras konstnärliga frihet har begränsats till följd av utsatthet och oro (se figur 23). Motiveringarna i de öppna svaren synliggör dock att många av författarna och konstnärerna har ambivalenta upplevelser. Så här beskriver två respondenter sin situation:

Min syn på det svenska samhället har förändrats. Jag är mer oroad nu och mer uppgiven. Fast å andra sidan känner jag mig starkt och motiverad att fortsätta kämpa för det jag tror på: Öppenhet, demokrati, jämställdhet, mångfald och mänskliga rättigheter.

Pendlat mellan nedsatt arbetslust och vacklande motivation och å andra sidan vrede och nytt engagemang.

Sammanfattning

- Författare och konstnärer som är oroliga påverkas i lika stor utsträckning som de som själva upplevt en obehaglig händelse. Merparten av de som är oroliga för att bli utsatta i framtiden är dock personer med egna erfarenheter av utsatthet.
- 14 procent säger att de har lämnat (eller bestämt sig för att inte ta sig an) ett specifikt uppdrag eller ämnesområde till följd av sin utsatthet eller oro. Ungefär en tredjedel anger att de har dragit sig undan från offentligheten i någon utsträckning.
- Mer än hälften anser att den egna konstnärliga friheten har begränsats i någon grad.
- Det är framför allt konstnärer som har drabbats av stöld och skadegörelse som anser att de inte har påverkats konstnärligt av händelsen.
- Många konstnärer och författare anser att de har stärkts i sitt engagemang och sin vilja att uttrycka sig konstnärligt som följd av oro eller utsatthet.

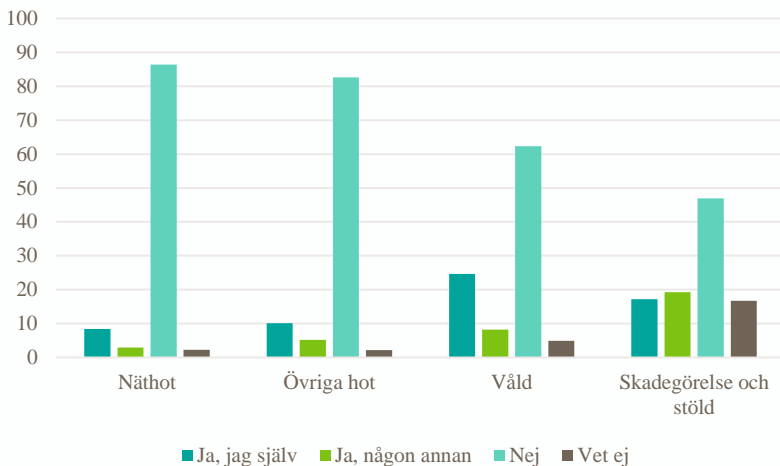
Polisen och behovet av stöd

Det här kapitlet behandlar polisens bemötande samt behovet av stöd och hjälp i allmänhet. I undersökningen har vi ställt frågor för att fånga hur många det är som polisanmäler, vilka erfarenheter som har gjorts i samband med anmälan och huruvida anmälan har lett till åtal. Till sist har vi även frågat efter vilket stöd SFFs och KRO/KIFs utsatta medlemmar har fått från olika instanser samt om det motsvarar deras behov. Utöver dessa frågor har respondenterna fått möjlighet att beskriva vilket stöd de anser kan behövas i framtiden. De frågor som avser stöd i framtiden har ställts till samtliga respondenter (oberoende av om de har egna erfarenheter av utsatthet). Kapitlet avslutas med en sammanställning av de vanligaste förslagen som medlemmarna har fört fram.

Mötet med polisen

Av de konstnärer och författare som hade utsatts för näthot svarade 8 procent att de själva hade varit i kontakt med polisen med anledning av den senaste händelsen. För de som har drabbats av andra hot och trakasserier var andelen något högre – 10 procent hade kontaktat polisen och för ytterligare 5 procent av respondenterna hade någon annan gjort en anmälan å deras vägnar. Benägenheten att polisanmäla händelser är betydligt större när det gäller händelser av karaktären våld, skadegörelse och stöld. En tredjedel av de som har drabbats anmäler.

När det gäller skadegörelse och stöld uppger 16 procent att man inte vet om en anmälan har gjorts. I enkätens öppna svar framgår det att en del av händelserna som har rubricerats som skadegörelse gäller konst på offentliga platser. Svaret ”vet ej” reflekterar möjligen att konstnären inte känner till hur och om någon annan i sådana fall har valt att agera efter händelsen.

Figur 25. Har du eller någon annan polisanmält händelsen? Procent av de utsatta för respektive händelse.

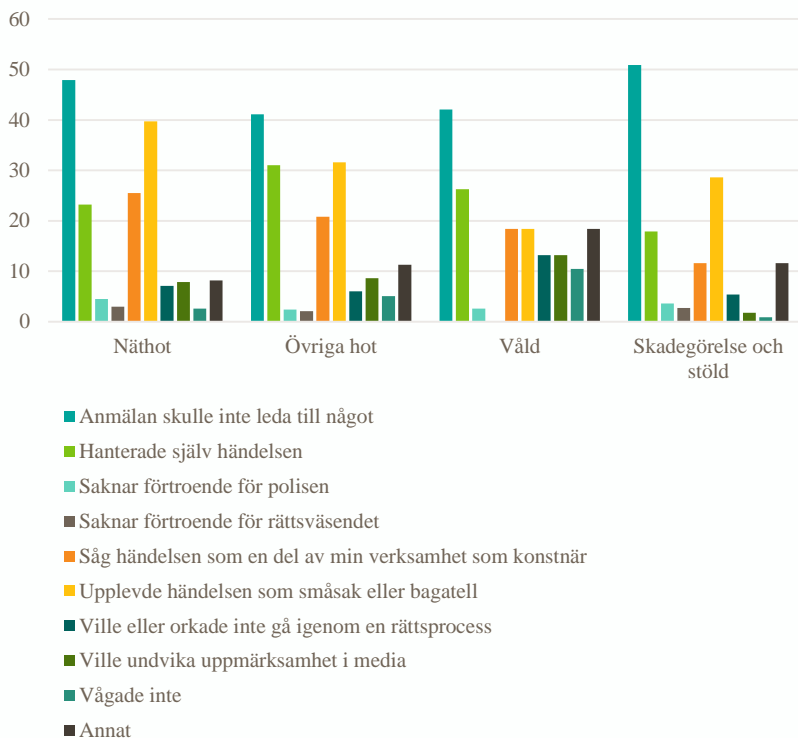
De konstnärer och författare som själva varit i kontakt med polisen i samband med den senaste händelsen fick en följdfråga om hur de skulle vilja beskriva sina erfarenheter. På en femgradig skala där 1 står för ”mycket negativa” och 5 för ”mycket positiva” får polisen 3,04 i genomsnittligt omdöme när det gäller skadegörelse och stöld. Respondenter med erfarenheter av näthot och våld har angett 2,53 i genomsnittsbetyg och de som har råkat ut för övriga hot och trakasserier 2,85. Att genomsnittsbetygen hamnar i mitten av skalan är i detta fall ett uttryck för att erfarenheter av polisen varierar. Den övergripande slutsatsen är att det inte går att säga något entydigt om hur utsatta konstnärer och författare har upplevt kontakten med polisen i samband med olika händelser, utan det är variationen i erfarenheten som framför allt står ut.

De utsatta konstnärerna och författarna som uppgav att en polisanmälan hade inlämnats för den senaste händelsen fick också en följdfråga om vad anmälan hade föranlett. Vid 28 procent av anmälningarna kopplade till näthot, hot och trakasserier inleddes en förundersökning och vid 5 procent av anmälningarna väcktes åtal. 4 procent av anmälningarna om näthot, hot och trakasserier ledde till fällande dom och 2 procent till kontaktförbud. Vid 62 procent av anmälningarna skedde inget av detta. Vid anmälningarna om våld, skadegörelse och stöld var siffrorna likartade med den skillnaden att 17 procent av anmälningarna ledde till förundersökning, medan 72 procent inte ledde till något av de uppräknade alternativen. Dessa uppgifter bör dock tolkas med försiktighet eftersom de i stor utsträckning avser händelser inom spannet av de senaste tolv månaderna. Att en

händelse inte har föranlett någon åtgärd kan också bero på att den anmäldes nyligen.

Varför händelsen inte polisanmäldes

De utsatta konstnärerna och författarna som inte polisanmälde den senaste händelsen tillfrågades om varför detta inte gjordes. Den vanligaste anledningen var att man inte trodde att en polisanmälan skulle leda till något.

Figur 26. Vilket/vilka var de främsta skälen till att den senaste händelsen inte anmäldes till polisen? Flera svar var möjliga. Procent av de utsatta för respektive händelse.

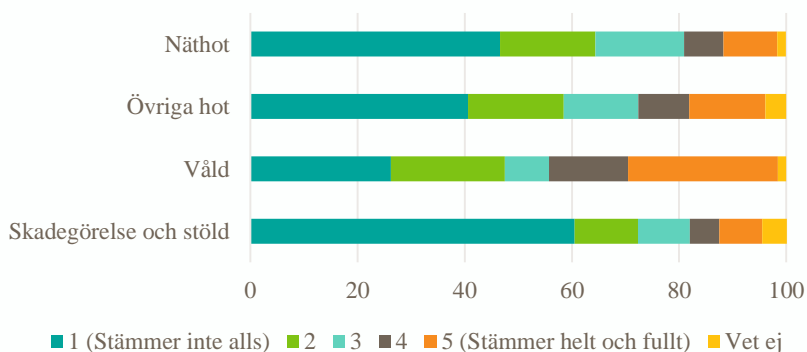
Den näst vanligaste orsaken till att inte anmäla var att händelsen upplevdes som en småsak eller bagatell (39 procent för näthot) följt av att den utsatta själv hanterade händelsen. Relativt utbrett var också att den utsatta såg händelsen som en del av sin verksamhet som konstnär. Svaren bland de som hade utsatts för våld avviker en del från den övriga variationen. Av de fördefinierade svarsalternativen som inte

förefaller vara särskilt utbredda som orsaker till att inte polisanmäla hot och våld hör misstro mot polis eller rättsväsende, rädsla för att gå in i en rättsprocess eller att väcka uppmärksamhet i media. Särskilt intressant här är kanske att notera att de utsatta konstnärerna och författarna inte verkar hysa någon generell misstro mot polis och rättsväsende men att de för den sakens skull inte hyser särskilt stora förhoppningar om att en polisanmälan i just deras fall skulle kunna leda till något. Här tycks det alltså finnas en skillnad mellan vad vi skulle kunna kalla ett generellt förtroende för rättsstatens institutioner och en mer partikulär misstro när det gäller samma rättsstats förmåga att göra något av en anmälan om utsatthet för den typ av brott som här är aktuella.

Behovet av stöd varierar

Beroende på vad personen har utsatts för, och vilka motiv man tror att förövaren har, kan behovet av stöd och hjälp variera. I ett föregående kapitel framgick det att det fanns en ganska stor variation när det gäller hur skrämmande den senaste händelsen hade upplevts som av den utsatta. Dessa resultat återspeglas även i figuren nedan, där svaren från en fråga om i vilken utsträckning som de utsatta upplevde behoven av stöd eller hjälp i samband med den senaste händelsen återges. Av figuren framgår, inte oväntat, att behovet av stöd var störst bland de som hade drabbats av våld. 43 procent instämmer (värde 4–5) i att de hade behövt stöd, och tre fjärdedelar uppger att de hade behövt stöd i någon grad. Bland de konstnärer och författare som har drabbats av hot anger var fjärde att de har haft behov av stöd (värde 4–5). Av de som har drabbats av stöld och skadegörelse var behovet av stöd lägre – 60 procent uppgav att de inte hade något stödbehov alls.

Figur 27. Jag har haft behov av stöd eller hjälp i samband med händelsen. Procentuell fördelning av svaren från de utsatta för respektive händelse.

Stöd och hjälp kan betyda många saker. De utsatta konstnärerna och författarna som på en uppföljningsfråga uppgav att de hade erhållit stöd eller hjälp efter den

senaste händelsen ombads ange av vem eller vilka de hade fått stöd eller hjälp. Utsatta konstnärer och författare vänder sig i stor utsträckning till någon närstående (partner, anhörig eller vän) för att få stöd och hjälp. Vanligt förekommande är också att vända sig till en annan konstnär, författare eller kollega. Också förekommande, men i betydligt mindre utsträckning, är att vända sig till en intresseorganisation eller psykolog. Däremot är det mycket ovanligt att vända sig till polis eller socialtjänst för att få stöd och hjälp efter en händelse.

Figur 28. Av vem har du fått stöd eller hjälp efter den senaste händelsen? Flera svar var möjliga. Procent av de utsatta för respektive händelse.

Författarnas och konstnärernas förslag på förbättringar

I en uppföljningsfråga fick de respondenter som hade svarat att de hade sökt stöd, men som inte varit helt nöjda med detta, möjlighet att med egna ord beskriva hur stödet skulle ha kunnat förbättras. I enkätens sista del gavs även samtliga respondenter möjlighet att komma med förslag om förbättringsåtgärder för att minska utsattheten för hot, trakasserier och våld mot konstnärer och författare. Då det i analysen har visat sig att det är samma teman som berörs i de öppna svaren på båda dessa frågor har vi här valt att behandla svaren samlat. Författarnas och konstnärernas förslag och kommentarer har grupperats i sju teman som sammanfattas nedan. I och med att sammanställningen är baserad på drygt 1 500 inlägg spretar framställningen när det gäller problembeskrivningar och lösningar. Ambitionen är att återge de vanligaste sätten att resonera.

Gör det lättare att anmäla och ta näthoten på allvar

Ett flertal respondenter framför att det krävs bättre rutiner för hanteringen av hot och trakasserier inom rättsväsendet. Många menar att det krävs en förändrad inställning hos polisen och att varje anmälan om hot och trakasserier bör tas på allvar. Det gäller särskilt händelser som sker på nätet. En respondent skriver: *”Anmälningar om hot och trakasserier bör tas på allvar av polis och myndigheter och inte avfärdas så som ibland sker. Mordhot är mordhot även på nätet.”* En annan respondent önskar *”att dessa frågor tas på allvar av polis och rättsväsende. Det är ofta bra konst som upprör och därför väcker reaktioner men konsten skall inte läggas till skuld när lagens gränser överskrids.”*

Konstnärerna och författarna önskar vidare att polisen ska utreda varje incident på ett seriöst sätt, men att det kan krävas bättre metoder och kompetens för att spåra de ansvariga. Ett flertal respondenter lyfter även att rättskedjans olika aktörer i större utsträckning måste använda sig av befintlig lagstiftning och att det även måste utvärderas hur väl lagstiftningen efterföljs. Vissa nämner att det krävs en mer effektiv och skärpt lagstiftning kopplat till vissa typer av incidenter. Detta gäller särskilt olika former av hot och trakasserier på nätet. Ett flertal respondenter anser att det krävs kompetenshöjande insatser, bland annat hos polis, för att bättre hantera hot och trakasserier. Även här trycker många särskilt på kompetens för att hantera de händelser som sker på nätet.

Flera respondenter påpekar vidare att många som har utsatts inte ens anmäler händelsen och att det därför måste bli lättare för den som har utsatts att anmäla en händelse. En respondent skriver:

Var och en som blir utsatt bör tala om detta, så att det blir känt och mörkertalet minskar. Polisanmälan bör göras, polisen bör utbildas att ta hot mot kulturutövare på allvar, förstå att ett fritt kulturutövande är en grundbult i vårt öppna demokratiska samhälle och ingen småsak för överkänsliga skönandar.

Ett flertal av dem som har besvarat enkäten poängterar dock att det inte ska spela någon roll vilket yrke man har och att brott som begås mot konstnärer och författare helt enkelt ska utredas och behandlas på samma sätt som brott mot övriga medborgare. En respondent menar att *”det ska tas på allvar och bekämpas utifrån gällande lagar”*. En annan skriver att det ska åtgärdas *”på samma sätt som man motverkar våld i alla situationer”*.

Webbaserade företag bör ta ansvar

Ett flertal respondenter vill att de företag som tillhandahåller de internetbaserade forum där hot och trakasserier ofta sker ska ta ansvar för publiceringen på dessa webbsidor. Det bör bli svårare att hota, bland annat genom att begränsa möjligheterna att trakassera anonymt på dessa forum. En respondent skriver att hen önskar *”hårdare kontroll av nätet, med straffpåföljd. Människor måste bli ’ansvariga utgivare’ av sina egna inlägg och påståenden. De måste våga stå för sina ord”*. En annan respondent framhåller:

Möjlighet till anonymitet på internet, alias etc., bör begränsas kraftigt. Att lämna en kommentar på exempelvis Youtube, kvällstidning eller blogg bör alltid kräva att man uppger en bekräftad e-postadress.

Synliggör problemet

Ett annat tema i de öppna svaren är vikten av att synliggöra den problematik som hot, trakasserier och våld mot konstnärer och författare innebär, både för individer och för demokratin och yttrandefriheten i stort. För enskilda individer är det viktigt att frågan lyfts så att de som har utsatts får veta att de inte är ensamma. Det är även viktigt att frågan synliggörs och debatteras för att det ska gå att hitta vägar framåt. Här anses media ha en viktig roll att spela, men även kulturinstitutioner, myndigheter och politiker bör, enligt författarna och konstnärerna, tydligt ta ställning mot och visa prov på vilja, exempelvis genom handlingsplaner.

Samtidigt som många lyfter fram att det är viktigt att media informerar om konstnärer och författares utsatthet riktar medlemmarna kritik mot det sätt som medierna i dag närmar sig frågan. Flera respondenter menar att medierna genom en onyanserad rapportering ökar rädsla och spår på motsättningar mellan olika samhällsgrupper. En respondent skriver att hen önskar sig:

[...] en annan typ av rapportering. Mer förutsättningslösa reportage som speglar svår problematik. Eftersom det aldrig finns enkla lösningar på komplicerade frågeställningar. Polariseringen är enligt min mening en av våra farligaste fiender. Den blockerar diskussionen.

Påverka normer och samhällsstrukturer

Många av de konstnärer och författare som har besvarat enkäten betonar att det inte finns någon lätt lösning på problemet, utan att det krävs många olika typer av

insatser på olika nivåer i samhället. Det handlar till stor del om långsiktiga åtgärder som syftar till att undanröja polariserande strukturer, såsom segregering och växande klyftor. Det handlar även om att från tidig ålder arbeta med normer och bildning, öka förståelsen för allas lika värde, yttrandefrihet och medkänsla. Det ses även som viktigt att det förs diskussioner kring samtalston och förhållningsregler på sociala medier. I det långsiktiga arbetet anses skolan ha en viktig roll. En respondent vill:

Öka medvetandet kring demokrati och mänskliga rättigheter överlag. Det kommer också kulturen och kulturarbetarna till del. Grundläggande demokratiska rättigheter måste ständigt försvaras och ”planteras” hos nya generationer.

Ställ större krav på uppdragsgivare och arrangörer

Ett annat åtgärdsförslag som nämns av ett större antal konstnärer och författare berör uppdragsgivares och arrangörers roll. Dessa förslag tar avstamp i att yrkesgrupperna oftast är frilans och saknar stöd och skydd via en arbetsgivare. Därför anser man att konstnärernas och författarnas uppdragsgivare måste backa upp dem och ta ett större ansvar för att säkra skydd och stöd till enskilda kulturutövare. Detta gäller särskilt i situationer då innehållet i konstverket eller kulturutövaren själv förväntas väcka reaktioner. En konstnär respektive författare har valt att formulera sig så här:

Arrangörer måste stå som ansvarig utgivare av den konst som visas. Det ger konstnärer ett skydd genom att det ger en hänvisning om att det som visas är ett kollektivt val.

Uppdragsgivare och arbetsgivare måste bli mer medvetna om situationen och finnas där med professionellt stöd för att den utsatta ska orka och våga fortsätta.

Många önskar att de som kontrakterar en författare eller konstnär vid behov ska göra en riskbedömning så att man kan få det skydd som man behöver om man är eller riskerar att bli utsatt. Det kan till exempel handla om skydd vid publika framträdanden eller utställningar, larm, etc. Då detta ofta kostar mycket pengar blir det i dagsläget en ekonomisk fråga. Några respondenter lyfter särskilt behovet av anpassade försäkringar och möjligheten till ekonomiskt bidrag för att man ska ha möjlighet att skaffa sig det skydd/få det stöd som krävs.

Förbättra kulturskapares villkor

Konstnärers och författares utsatthet förstärks av en utsatt ekonomisk och social situation. De frilansare som saknar en långsiktig uppdragsgivare som backar upp ses som särskilt utsatta. För att minska utsattheten måste arbetsförhållanden och den ekonomiska situationen för konstnärer och författare förbättras. En respondent skriver:

Det faktum att många arbetar ensamma gör oss mer utsatta. Kanske skulle man främja fler gemensamma lokaler med arbetsmöjligheter, kollektiva kontor eller ateljéer.

En stabil ekonomi ses också som en förutsättning för att man ska kunna skydda sig från att utsättas och för att få tillgång till det stöd eller det skydd som behövs om man har blivit utsatt. Det ses även som viktigt att samhället kontinuerligt arbetar för att höja statusen för kulturutövare och för konsten, bland annat genom att belysa den roll som de spelar för samhället och för demokratin. För att höja kulturutövares status bör de estetiska ämnenas ställning stärkas under hela skoltiden, menar ett flertal av respondenterna.

Förbättra stödet till de som utsatts

Många konstnärer och författare önskar ett bättre och mer lättillgängligt stödsystem för dem som har utsatts. Det efterfrågas bland annat en instans att vända sig till om man har utsatts för hot eller våld, där man ska kunna få information om specifika frågor, så som juridik, IT-relaterade frågor eller för att få känslomässigt stöd. Det kan även behövas ett journummer att ringa för att få information om hur man bör gå vidare. Sveriges Författarförbund och KRO/KIF lyfts bland annat upp som lämpliga aktörer för att tillhandahålla denna typ av stöd. Många ser det även som viktigt att det finns tillgång till stöd i den egna yrkesgruppen och att åtgärder borde sättas in för att underlätta för konstnärer och författare att ge varandra denna typ av stöd, bland annat genom olika former av nätverk.

Sammanfattning

- Få utsatta polisanmäler. Var tredje anmäler våld, skadegörelse och stöld, medan bara var tionde av de drabbade har anmält näthot.
- Det vanligaste skälet till att inte anmäla är uppfattningen att en anmälan inte leder någonstans.
- Behovet av stöd varierar, framför allt beroende på vad man har utsatts för.
- Konkreta förslag på vad som behövs för att förebygga hot och våld och stödja de som har drabbats gäller bland annat förbättrade möjligheter att polisanmäla händelserna och att polisen tar händelserna på allvar, förstärkningar av uppdragsgivarnas ansvar samt att ansvar åläggs de företag som tillhandahåller sociala medier och webbaserade forum.

Kulturanalys bedömning

I denna rapport har Kulturanalys presenterat en kartläggning av utsattheten för hot, trakasserier och våld bland författare och konstnärer. Studien är baserad på en enkätundersökning riktad till SFFs och KRO/KIFs medlemmar. Syftet har varit att undersöka hur många som har utsatts, vad de har drabbats av och vilka konsekvenser händelserna har fått för den enskilde. Eftersom undersökningen är den första i sitt slag kan vi inte bedöma om hoten mot konstnärer och författare har ökat eller minskat över tid. Vi kan inte heller säga något om huruvida hotbilden har förändrats eller fått andra konsekvenser, till exempel till följd av den digitala tekniken. Vår värdering av resultaten utgår i stället från jämförelser med andra yrkesgrupper och tidigare studier med relevanta beröringspunkter.

Ett reellt problem

På ett övergripande plan är Kulturanalys bedömning att förekomsten av hot och trakasserier mot författare och konstnärer är ett reellt problem. Vår undersökning visar att var tredje konstnär och författare någon gång har utsatts och att var sjätte har drabbats under det senaste året. De flesta utsätts vid ett enstaka tillfälle, men för en mindre grupp som drabbas av ett stort antal händelser är arbetsvillkoren inte att betrakta som trygga.

Andelen utsatta konstnärer och författare är jämförbara med två andra grupper som har definierats som viktiga för demokratin och offentligheten – politiker och journalister.²⁴ Det är framför allt utsattheten bland författarna (19 procent) som är jämförbar med politikernas (19 procent) situation under mellanvalsåret 2012.²⁵ I likhet med politikerna drabbas författarna främst av hot och trakasserier och den vanligaste kanalen är sociala medier. Bland de författare som även är verksamma som journalister är utsattheten för hot och trakasserier högre, om än inte i paritet med utsattheten för journalister i stort. Tidigare undersökningar av hot och påverkansförsök riktade mot journalister visar att var tredje journalist drabbats.²⁶

Om vi värderar resultaten ur ett bredare arbetsmarknadsperspektiv är det uppenbart att det finns grupper som är mer utsatta på den svenska arbetsmarknaden än konstnärer och författare. Anställda inom vård, skola och omsorg tillhör de professioner som exponeras mest för hot och våld i tjänsten. Bland yrkesgrupper som ägnar sig åt myndighetsutövning tillhör poliser (41 procent), livsmedelsinspektörer (45 procent) och åklagare (25 procent) de som är mest utsatta för hot, våld och påverkansförsök.²⁷ I LOs jämställdhetsbarometer (2014)

²⁴ BRÅ 2015b.

²⁵ BRÅ 2015a, s. 30.

²⁶ Löfgren-Nilsson 2013.

²⁷ BRÅ 2015b s. 29-30.

framkommer även att position och kön tenderar att samspela när det gäller exponering för hot och våld i arbetslivet. Nästan 25 procent av kvinnor i arbetaryrken har upplevt hot eller våld på arbetsplatsen. Det kan jämföras med män i tjänstemannaryrken där andelen som har hotats är lägre än 5 procent.²⁸

Jämförbarheten mellan studier av utsattheten inom olika arbetstagargrupper varierar dock beroende på hur undersökningarna har genomförts. I BRÅs sammanställning av studier om yrkesrelaterat våld och hot konstateras att 14 procent av svenska arbetstagare uppger att de har drabbats av våld och hot i tjänsten när frågan beskrivs som ett arbetsmiljöproblem. Samtidigt säger en betydligt mindre andel att de har utsatts för brottsliga handlingar i arbetslivet när explicita brottsrubriceringar används i frågeställningarna. Givet att vår undersökning har tagit ett bredare grepp kring hot, trakasserier och våld kan dock genomsnittet för svensk arbetsmarknad – 14 procent – tjäna som en rimlig jämförelsepunkt. Författarna är således mer utsatta än genomsnittet, medan konstnärerna ligger strax under.

Ett annat sätt att värdera omfattningen av utsattheten utgår från vilka konsekvenser hotbilden får för författarna och konstnärerna. Vi har i denna rapport kunnat visa att utsatthet och oro för att utsättas för hot, våld och trakasserier får tydliga konsekvenser för konstnärer och författare i deras yrkesliv. 14 procent säger att de har lämnat (eller bestämt sig för att inte ta sig an) ett specifikt uppdrag eller ämnesområde till följd av sin utsatthet eller oro.²⁹ Ungefär en tredjedel av de utsatta eller oroliga konstnärerna och författarna anger att de har dragit sig undan från offentligheten, exempelvis genom att minska sin synlighet i media som en följd av oro eller utsatthet. Vi kan därigenom konstatera att det föreligger en betydande risk för självzensur. Ungefär en sjättedel av de utsatta eller oroliga konstnärerna och författarna instämmer vidare helt och fullt i påståendet att förekomsten av hot, våld och trakasserier har lett till att den egna konstnärliga friheten har begränsats på något sätt. Mest påverkas de som har utsatts för våld, vilket är 2 procent av författarna och konstnärerna under de senaste tolv månaderna.

En viktig utgångspunkt för vår studie är att konstnärer och författare är yrkesgrupper som spelar en central roll för att upprätthålla ett demokratiskt och öppet samhälle. Att dessa grupper får sin yrkesmässiga frihet begränsad till följd av hot, våld och trakasserier får därför negativa konsekvenser, inte bara för de individer som utsätts, utan för det demokratiska samhället som helhet. Detsamma gäller för andra yrkesgrupper som bedöms som särskilt viktiga ur demokratisk synpunkt, såsom politiker och journalister. Både omfattningen av hot, trakasserier och våld och dess konsekvenser är således att betrakta som allvarliga.

²⁸ LO 2014 s. 11.

²⁹ Däremot är det bara 10 respondenter totalt (9 från SFF och 1 från KRO/KIF) som uppger att de på grund av utsatthet och/eller oro har avslutat sin kulturverksamhet helt och hållet. Denna siffra bör dock ställas i relation till undersökningens design som ju utgår från ett medlemskap i KRO/KIF eller SFF och därmed vanligen någon form av pågående konstnärlig aktivitet.

Tre fokusområden; synlighet, digitala hot och samhällskritik

En värdering av resultaten förutsätter också att man placerar dem i en kontext. Frågan är vilka samhällsproblem som speglas i den här undersökningen? Handlar det om ett växande problem med ”näthat”? Eller om försämrade villkor för samhällskritisk konst? Eller om rasism och politisk extremism? Är detta ett arbetsmiljöproblem eller handlar det om hot mot yttrandefrihet? Kulturanalys bedömning är att undersökningen sannolikt reflekterar flera sinsemellan olika men ibland överlappande problem. I tre följande avsnitt beskrivs ett antal utmaningar som bör beaktas i det fortsatta arbetet med att identifiera lämpliga åtgärder för att minska konstnärer och författares utsatthet.

Utsatthet som följd av synlighet

Ett tydligt resultat i den här undersökningen är att synlighet ibland har ett högt pris för konstnärer och författare. Medial synlighet och kändisskap tycks medföra en exponering för framför allt hot. Detta skapar paradoxala villkor för konstnärer och författare där offentligheten ofta utgör en arena för deras yrkesutövning.

Dessa förutsättningar delar konstnärer och författare med andra grupper, exempelvis politiker, vars utsatthet också tycks öka genom synlighet i medierna. Men skälen till varför medial exponering är viktig kan också skilja sig åt mellan dessa grupper. För konstnärer och författare, precis som för politiskt förtroendevalda, kan synlighet i olika former handla om att föra fram ett budskap. Men för konstnärer och författare kan synligheten också, till skillnad från normalfallet för politiker, utgöra en direkt nödvändighet för att trygga den egna försörjningen. En välkänd konstnär eller författare säljer vanligen fler konstverk/böcker än en okänd konstnär/författare och säljer man inte så är det svårt att fortsätta vara verksam. Ändå anger alltså en tredjedel av de utsatta och oroliga konstnärerna och författarna att de har övervägt att dra sig undan offentligheten till följd av hot, trakasserier och våld.

I Transit Inkubators intervjustudie med tio hotade konstnärer framhölls även mediernas paradoxala roll i sammanhanget. Den yrkesverksamma konstnären hamnar ofta i en slags beroendeställning till media, samtidigt som medierna bidrar till att ”piska upp stämningen” genom polarisering av olika perspektiv.³⁰ Medierna uppfattas dock inte ta ansvar för de effekter som en agiterande rapportering kan få för enskilda individer, exempelvis i form av hot, trakasserier eller våld. Detta är en bild som till viss del bekräftas i vår studie, där den komplicerade relationen till offentlighet och medier samt mediers polariserande roll framhålls i de öppna svaren. Många konstnärer och författare menar att medierna genom en onyanserad rapportering ökar rädsla och spår på motsättningar mellan olika samhällsgrupper. Samtidigt ses medier som viktiga för att höja kulturskapares status samt även för

³⁰ *Transit Inkubator2016.*

att belysa den problematik som hot, trakasserier och våld mot kulturskapare utgör. I de öppna svaren framhålls även att aktörer inom media i egenskap av uppdragsgivare måste bli bättre på att säkra skydd och stöd för de konstnärer och författare som genomför uppdrag i egenskap av frilansare. Detta gäller särskilt i situationer då innehållet i konsten eller kulturskaparen själv förväntas väcka reaktioner, och kanske rent av har uppmuntrats att väcka reaktioner av uppdragsgivaren.

I vår rapport framkommer även att konstnärer och författare ser förbättrade arbetsvillkor som en grundläggande förutsättning för att kunna förebygga och hantera de hot, trakasserier och våld som bland annat den synlighet som är en så viktig del av många kulturskapares yrkesliv leder till. Exempelvis ses en stabil ekonomi som viktig för att kunna skydda sig från att utsättas och för att få tillgång till det stöd eller det skydd som behövs om man har blivit utsatt.

I den offentliga debatten är bilden ofta att kvinnor i medierna är mer utsatta för hot. I Kulturanalys studie är dock skillnaderna mellan könen små. Bland de bakgrundsfaktorer som har undersökts visade sig däremot utländsk bakgrund ha tydlig koppling till utsatthet. Konstnärer och författare med utländsk bakgrund är mer utsatta än personer med svensk bakgrund och detta gäller särskilt utsatthet för våld.

Med utgångspunkt i det ovanstående kan vi konstatera att en viktig utmaning ligger i att förebygga att hot, trakasserier och våld sker som följd av synlighet i medier eller andra offentliga sammanhang, att motverka rasism och diskriminering, samt att säkra skydd och stöd till de som utsätts eller riskerar att utsättas som en följd av sin synlighet.

Utsatthet på den digitala arenan

Vid sidan om synligheten bör också betydelsen av de digitala kommunikationskanalerna uppmärksammas. Vår kartläggning visar att hot som kommuniceras via internet och hot och trakasserier som kommuniceras via andra kanaler är ungefär lika vanliga. Eftersom denna undersökning inte har genomförts tidigare kan vi som sagt inte avgöra om de så kallade näthoten har ökat över tid eller om hoten ligger på en konstant nivå men hittat nya vägar. Studier av jämförbara yrkesgrupper tyder dock på att de digitala hoten har bidragit till en generell ökning framför allt i frekvens. I BRÅs sammanställning av studier om bland annat politikerns och journalisters situation framkom det att internet dominerar som forum för hot och trakasserier och att dessa hot har ökat över tid.³¹

ett viktigt resultat i denna rapport är att utsattheten inte är jämnt fördelad bland de drabbade. En tredjedel av de utsatta drabbas av nästan 90 procent av alla hot. Det innebär att en mindre grupp upplever en mer omfattande hotbild. Digitala

³¹ BRÅ 2015b s. 95.

kommunikationskanaler gör det enkelt för förövare att framföra ett stort antal hot och trakasserier jämfört med att till exempel framföra hoten öga mot öga; för att inte tala om äldre tiders hotbrev med urklippta tidningsbokstäver. En hotfull kommentar som postas på ett socialt forum förefaller ofta följas av en svans av liknande kommentarer och en hätsk stämning där förövare triggas varandra. Den anonymitet som internetbaserad kommunikation ger bidrar troligtvis ytterligare till att sänka tröskeln för potentiella förövare. För den som utsätts är dock effekten ofta densamma, oavsett vilka medier som används.

I vår rapport framkommer att ett stort antal konstnärer och författare anser att det krävs en förändrad inställning och en kompetenshöjning hos polisen vad gäller hot och trakasserier som sker på nätet. Varje anmälan om hot och trakasserier bör tas på lika stort allvar, oavsett medium. Rapporten visar även att anmälningsgraden för hot som sker över internet är låg. Endast var tionde som har drabbats av näthot har polisanmält händelsen och den vanligaste anledningen till att en konstnär eller författare har valt att inte polisanmäla är att denne inte tror att det kommer att leda till någonting.

Av rapporten framkommer även att konstnärer och författare önskar att de företag som tillhandahåller de internetbaserade forum där hot och trakasserier ofta äger rum ska ta ett större ansvar för publiceringen på dessa webbsidor och begränsa möjligheterna att trakassera anonymt. De konstnärer och författare som har besvarat enkäten ser vidare att det för att komma tillrätta med hot och trakasserier på nätet är viktigt med insatser som syftar till att öka förståelsen för allas lika värde, yttrandefrihet och medkänsla. En viktig del i detta arbete anses vara att diskutera samtalston och förhållningsregler på sociala medier. I detta långsiktiga arbete anses skolan spela en viktig roll.

Sammanfattningsvis kan vi, med utgångspunkt i rapporten, dra slutsatsen att en utmaning ligger i att förebygga och hantera de hot och trakasserier som sker via olika former av digitala kommunikationskanaler, bland annat genom att likställa dessa händelser med likvärdiga händelser som sker via andra kanaler. I utredningen *Integritet och straffrätt* (2016) lämnades ett flertal förslag om hur det straffrättsliga skyddet mot hot och andra kränkningar på nätet kan stärkas. Bland annat föreslås förtydligade bestämmelser om att brott som ofredande och förtal också gäller agerande på internet.³² Ett stärkt skydd för den personliga integriteten måste anses som särskilt angeläget för den grupp konstnärer och författare som är mycket utsatt.

Utsatthet som följd av samhällskritik

I flera studier har hanterandet av känsliga ämnen eller kontroversiella åsikter nämnts som en riskfaktor. I denna undersökning motsvaras detta möjligen av den grupp som har uppgett att deras konst huvudsakligen har en samhällskritisk

³² *SOU 2016:7*.

ambition. Vår sammanställning visar att författare med samhällskritiska ambitioner löper större risk att bli utsatta. Inte sällan tillskrivs konstnärer själva ett visst ansvar för de reaktioner som provocerande konst väcker. Här är det dock viktigt att dra en gräns mellan en kritisk diskussion å ena sidan och handlingar som kan karaktäriseras som brottsliga å andra sidan. Provokation och samhällskritik syftar visserligen ofta till att väcka reaktioner och gensvar – och av detta skäl anses konst ibland ha en särskild betydelse för demokratisk utveckling. Men gensvar i form av våld, trakasserier och hot kan aldrig accepteras. En viktig utmaning ligger alltså i att motverka acceptansen av hot, trakasserier och våld som ett godtagbart svar på samhällskritisk eller provokativ konst.

I detta arbete blir det också viktigt att beakta hur hotbilden mot den enskilde konstnären eller författaren ser ut. Denna rapport har visat att de politiskt motiverade hoten mot samhällskritiska författare oftast uppfattas härstamma från högerextrema individer eller grupperingar. Det kan därmed noteras att hotbilden för konstnärer och författare skiljer sig från BRÅs politikerundersökning där vänsterextrema och högerextrema bedömdes utgöra ett lika stort hot mot de förtroendevalda.

Vår undersökning ger inga raka besked om hur förutsättningarna för att arbeta med samhällskritisk konst påverkas av förekomsten av hot, trakasserier och våld. Samtidigt som en sjättedel av de som har drabbats säger att den konstnärliga friheten har begränsats till följd av oro och utsatthet, uppger många att de även har stärkts i sitt engagemang och sin vilja att uttrycka sig konstnärligt. Även om händelsen i sig inte kan betraktas som positiv kan den alltså få vissa positiva konsekvenser. Att så många konstnärer och författare upplever att de har stärkts i sin vilja att uttrycka sig konstnärligt tydliggör den vilja att bidra till förändring och utmana rådande samhällsstrukturer som många konstnärer och författare ser som en viktig del av sin yrkesroll.

En ytterligare utmaning i det fortsatta arbetet ligger därför i att ta tillvara och understödja det ökade engagemang och den förstärkta vilja att uttrycka sig konstnärligt som ett stort antal konstnärer och författare upplever som en konsekvens av sin oro eller utsatthet.

Nästa steg

Konstnärer och författare spelar en viktig roll för demokratin och för att skapa ett öppet samhällsklimat där olika tankeströmningar och gestaltningar kan brytas mot varandra. Det är därför viktigt att dessa gruppers konstnärliga frihet eller möjligheter att skapa samhällskritisk konst inte begränsas som en följd av hot, trakasserier eller våld. I arbetet med att skapa tryggare arbetsförhållanden för dessa yrkesgrupper måste många olika aktörer bidra och arbeta tillsammans. Politiker, myndigheter, aktörer inom rättskedjan, leverantörer som tillhandahåller diskussionsforum på internet, skolan och medierna har alla viktiga roller att spela.

Andra viktiga aktörer är de arrangörer och uppdragsgivare som ställer ut konstnärernas konst, ger ut författarnas böcker eller arrangerar olika former av events där konstnärer och författare bidrar med sin kompetens. I en kommande rapport kommer Kulturanalys att närmare undersöka hur dessa aktörer uppfattar utsattheten och dess konsekvenser samt vad de i dagsläget gör för att skapa en säkrare arbetssituation för konstnärer och författare.

Referenser

BRÅ. 2015a. *Politikernas trygghetsundersökning 2014 – Förtroendevaldas utsatthet under valåret 2014*. Rapport 2015:23.

BRÅ. 2015b. *Hot och våld – om utsatthet i yrkesgrupper som är viktiga i det demokratiska samhället*. Rapport 2015:12.

BRÅ. 2014. *Politikernas trygghetsundersökning 2013 – Utsatthet och oro för trakasserier, hot och våld*. Rapport 2015:23.

Journalistförbundet. 2014. *Enkät om kränkningar och påtryckningar mot journalister 2014*. Promemoria.

Rydell, Anders. 2014. ”Det högerextrema våldet mot konstnärer måste tas på allvar”. *Konstnären*. nr 3/2014.

LO. 2014. *Sveriges jämställdhetsbarometer 2014 – Tid, makt och pengar*. Rapport.

Löfgren-Nilsson, Monica. 2013. *Hoten och hatet mot journalister*. Nyhetsbrev J-panelen. Institutionen för journalistik, medier och kommunikation. Göteborgs universitet.

Markör. 2013. *Kvantitativ undersökning riktad till kulturskapare om utsatthet för hot och nedsättande kommentarer inom branschen*. Rapport till Stockholms stads kulturförvaltning. Oktober 2013.

Markör. 2013. *Djupintervjuer med kulturskapare om utsatthet för hot och nedsättande kommentarer inom branschen*. Rapport till Stockholms stads kulturförvaltning. Oktober 2013.

Pileby, Julia. 2015. ”Vågar museerna stå upp för yttrandefriheten”. *Konstnären*. nr 3/2015.

Prop. 2009/10:3. *Tid för kultur*.

Sandström, Frida. 2014. ”Hot mot konstnärer”. *Kunstkritikk*. 2014-10-10.
<http://www.kunstkritikk.se/nyheter/hot-mot-konstnarer/>

Slaatta, Tore. 2014. ”Når kunstnere vurderer yttringsfriheten i Norge, anno 2014. I: *Status for yttringsfriheten i Norge - Hovedrapport fra prosjektet*. Rapport 2014:008. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

SOU 2016:7. *Integritet och straffskydd*.

Sveriges Radio/Kulturnytt. 2015. "Konstnären Peter Johansson om hoten". 2015-02-11. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=478&artikel=6091036>

Tiberg, Cecilia. 2015. "Hoten mot författarna ökar". SVT Kulturnyhetera. <http://www.svt.se/kultur/bok/hoten-mot-forfattare-okar>

Transit Inkubator. 2016. *Hot och kränkningar mot konstnärer*. Rapport.

Utgivarna. 2015. *Hot mot mediehus och medarbetare*. Rapport 2015:1.

Bilaga

Datainsamlingen

Datainsamlingen i den här undersökningen genomfördes under perioden 5 november till 13 december 2015, genom i första hand en webbenkät och i andra hand en postenkät. Frågeformuläret konstruerades av Myndigheten för kulturanalys – med Brottsförebyggande rådets enkät *Politikernas trygghetsundersökning* som förlaga – i samråd med KRO/KIF och SFF samt en referensgrupp bestående av representanter för dessa organisationer och av enskilda konstnärer och författare med egen erfarenhet av utsatthet för hot, trakasserier och våld.

Själva datainsamlingen administrerades av företaget Action Dialog Partner (ADP) på uppdrag av Myndigheten för kulturanalys. Detta upplägg möjliggjorde, vid sidan av ett professionellt och väl inarbetat genomförande av själva datainsamlingen, att intresseorganisationerna kunde ställa sina medlemsregister till undersökningens förfogande utan att för den skull behöva offentliggöra uppgifter om enskilda medlemmar. Vid upphandlingen av datainsamlingen ställdes höga krav på sekretess och säker hantering av persondata.

Undersökningsperioden inleddes med att ett informationsbrev och en länk till webbenkäten distribuerades till samtliga medlemmar i KRO/KIF och SFF via e-post. Båda förbunden informerade också sina medlemmar om undersökningen via e-post och nyhetsbrev. Under undersökningsperioden gjordes totalt tre påminnelser med en veckas intervall. Påminnelse nummer två gjordes i form av ett brevutskick med en enkätlänk till respondenternas postadress. Till de knappt 500 medlemmar i de två förbunden som saknade e-postadress samt till de cirka 300 vars e-postadresser inte var i bruk, skickades en pappersenkät via post. När datainsamlingsperioden avslutats avidentifierade ADP hela undersökningsmaterialet före leverans till Myndigheten för kulturanalys. All information som kan kopplas till enskilda individer har förstörts av ADP efter det att undersökningen avslutats.

Bortfall

Frågeundersökningar har nästan alltid ett visst bortfall. En del av bortfallet beror på att det finns personer som inte vill eller inte kan delta (externt bortfall). Den andra delen beror på att alla frågor inte besvaras (överhuvudtaget eller felaktigt) av dem som deltar (internt bortfall).

Externt bortfall

Det externa bortfallet för undersökningen i sin helhet uppgår till 53,6 procent av populationen. Det ger en total svarsfrekvens på 46,4 procent. Bland medlemmarna

i KRO/KIF var svarsfrekvensen något lägre (43,5 procent) än bland medlemmarna i SFF (49,4 procent). Totalt svarade 2 926 konstnärer och författare på enkäten av de sammanlagt 6 311 personer som fanns i organisationernas medlemsregister när datainsamlingen påbörjades. 2 784 svarspersoner (95,1 procent) använde webbenkäten och 142 svarspersoner (4,9 procent) använde möjligheten att svara via pappersenkät. Av de 142 svarspersoner som använde pappersenkät var 101 personer 70 år eller äldre. Det innebär att möjligheten att välja pappersenkät fyllde en viktig funktion när det gällde att säkra så god representativitet som möjligt bland de äldsta medlemmarna i de två förbunden. I ålderskategorierna 39 år eller yngre samt 40-49 år använde ingen av svarspersonerna alternativet pappersenkät.

Tabell 3. Externt bortfall samt fördelning mellan webbenkät och pappersenkät

	Totalt		KRO/KIF		SFF		KRO/KIF & SFF	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Bortfall	3 385	53,6	1 837	56,5	1 541	50,6	7	46,7
Svarande	2 926	46,4	1 415	43,5	1 503	49,4	8	53,3
<i>varav</i>								
webbenkät	2 784	95,1	1 327	93,8	1 449	96,4	8	100
postenkät	142	4,9	88	6,2	54	3,6	0	0

En viktig fråga när det gäller bedömningen av det externa bortfalllets möjliga betydelse för tolkningen av undersökningens resultat är hur representativa de svarande är för de två förbundens respektive medlemskårer i stort. Med hjälp av uppgifter på aggregerad nivå från förbundens medlemsregister kan vi uttala oss om detta med avseende på redovisningsgrupperna kön och ålder. I tabell 2 ser vi att svarsfrekvensen var högre bland kvinnorna i båda förbunden än bland männen. Det innebär att andelen kvinnor bland de svarande är något högre än den faktiska andelen kvinnor i respektive förbund. Skillnaderna är dock långt ifrån dramatiska. Bland svarspersonerna i den här undersökningen är andelen kvinnor i KRO/KIF 71,3 procent, att jämföra med 70,7 procent i hela medlemskåren, och i SFF är andelen kvinnor bland de svarande 54,8 procent, att jämföra med 51,1 procent i hela medlemskåren.

Med avseende på ålder ser vi en viss underrepresentation bland de svarande i den äldsta ålderskategorin (70 år och äldre) i båda förbunden. Skillnaden är inte dramatisk i något av fallen men det förtjänar att nämnas att underrepresentationen hade varit ett par procentenheter större i båda förbunden om det inte hade varit för möjligheten att använda pappersenkät istället för webbenkät.

Tabell 4. Svarefrekvens, antal och andel av svarande samt andel av tillfrågade för redovisningsgrupperna kön och ålder.

KRO/KIF		Svars- frekvens	Antal svarande	Andel av svarande	Andel av tillfrågade	Antal totalt
Kön:	Kvinnor	43,8	1 009	71,3	70,7	2 302
	Män	40,7	387	27,3	29,2	947
	Annat/Uppgift saknas		19			3
Ålder:	39 år och yngre	40,5	171	12,1	13,0	422
	40-49 år	38,3	172	12,2	13,8	449
	50-59 år	51,5	318	22,5	19,0	617
	60-69 år	47,7	423	29,9	27,3	887
	70 år och äldre	37,1	322	22,8	26,7	869
	Uppgift saknas		9			8

SFF		Svars- frekvens	Antal svarande	Andel av svarande	Andel av tillfrågade	Antal totalt
Kön:	Kvinnor	53,0	824	54,8	51,1	1 555
	Män	45,2	670	44,6	48,7	1 483
	Annat/Uppgift saknas		9			6
Ålder:	39 år och yngre	51,7	106	7,1	6,7	205
	40-49 år	49,4	215	14,3	14,3	435
	50-59 år	53,1	344	22,9	21,3	648
	60-69 år	50,2	379	25,2	24,8	755
	70 år och äldre	45,8	456	30,3	32,7	996
	Uppgift saknas		3			5

Internt bortfall

I webbenkäten användes så kallad hård kontroll, vilket innebär att enkäten inte går att skicka in om samtliga frågor inte har besvarats. Därför är det interna bortfallet i princip obefintligt i webbenkäten medan det är något högre för pappersversionen av enkäten där det inte fanns samma möjlighet till kontroll. I pappersenkäten tillkommer även ett internt bortfall för de frågor som respondenten fyllt i felaktigt (till exempel att två svarsalternativ markerats då endast ett efterfrågats) eller att frågan inte fyllts i alls, medvetet eller omedvetet. Det interna bortfallet för postenkäten kan dock endast påverka undersökningens tillförlitlighet marginellt då andelen som svarat via pappersenkäten är så liten.

Kompletterande information om terminologi och resultatredovisning

Då vissa av de händelser som efterfrågas i undersökningen utgör brott och andra inte, används i rapporten ordet ”händelser” som benämning. Ordet ”förövare” används genomgående som benämning på den person som utsatt respondenten (den person som har besvarat enkäten) för en händelse.³³

I resultatredovisningen för utsatthet skiljer sig redovisningsenheterna, och därmed redovisningssättet, åt mellan olika analyser. För att undersöka hur många konstnärer och författare som utsattes för brott eller liknande händelser under de senaste 12 månaderna efterfrågades den egna utsattheten. Resultatet visas genom procentsatser för att visa hur stor andel som har utsatts. För varje rapporterad händelsetyp ställdes därefter frågan hur många gånger denna typ av händelser inträffade totalt under de senaste 12 månaderna. Syftet är att få reda på ett ungefärligt antal händelser som de utsatta konstnärerna och författarna har utsatts för under ett år. Siffran som motsvarar det totala antalet händelser ska ses i ljuset av de metodologiska svårigheter som mätbarheten kring denna typ av händelser innebär (svårigheten att minnas exakt antal, huruvida man utsattes i sin yrkesroll eller som privatperson med mera). De svarande som utsatts för minst en händelse har också ombetts att beskriva den senaste händelsen inom varje frågeområde med avseende på faktorerna plats, förövare och motiv. Även dessa frågor har sina metodologiska svårigheter men är likväl intressanta, eftersom de förmedlar den utsattes bild av det inträffade.³⁴

De redovisningsgrupper som i huvudsak används i undersökningen är yrkesgrupp (författare eller konstnär), kön, ålder samt svensk eller utländsk bakgrund. Redovisningsgrupperna används i beskrivande syfte.

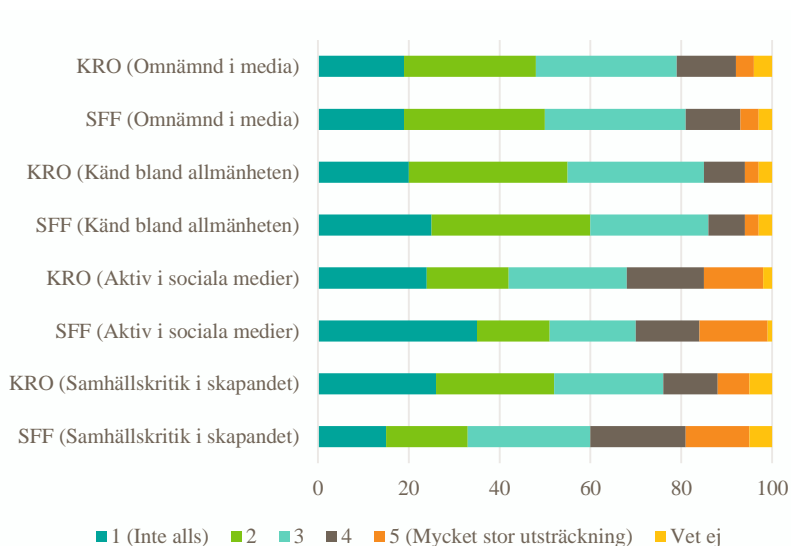
I den finfördelade variabeln för svensk respektive utländsk bakgrund ser indelningen av länder ut på följande sätt:

- *Norden*: Danmark, Finland, Norge, Island och Åland (97 respondenter)
- *Västeuropa*: Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Japan, Kanada, Nederländerna, Portugal, Schweiz, Spanien, Storbritannien, Tyskland, USA, Sydkorea och Österrike (86 respondenter)
- *Östeuropa*: Albanien, Bosnien och Hercegovina, Bulgarien, Estland, Kroatien, Lettland, Polen, Rumänien, Ryssland, Serbien, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern (53 respondenter)
- *Övriga världen*: Algeriet, Argentina, Brasilien, Burundi, Chile, Colombia, Egypten, Indien, Irak, Iran, Kina, Kuba, Kurdistan, Mexiko, Nigeria, Sydafrika, Syrien, Turkiet och Uruguay (63 respondenter)

³³ BRÅ 2015a: s. 20-21.

³⁴ BRÅ 2015a, s. 21.

I figur 29 redovisas fördelningen av författarnas och konstnärernas svar på frågorna om synlighet i offentligheten samt samhällskritik i skapandet. Två saker bör särskilt noteras i denna figur. Det ena är att andelen ”vet ej”-svar genomgående är mycket låg, vilket talar för att dessa tämligen svåra frågor baserade på självuppskattning i huvudsak tycks ha upplevts som möjliga att besvara. Det andra är att andelen svarande som har placerat sig själva i kategorin ”5”, det vill säga i stor utsträckning, varierar ganska starkt mellan de olika frågorna och för frågorna ”omnämnd i media” och ”känd bland allmänheten” rör det sig bara om 3-4 procent av samtliga svarande konstnärer och författare, vilket naturligtvis är viktigt att beakta givet den starka kopplingen mellan synlighet och utsatthet som kommer fram i den här undersökningen.

Figur 29. Självuppskattning av förekomst i media, aktivitet på internet och sociala medier, kändisskap samt samhällskritik i skapandet. Procentuell fördelning av svaren från de utsatta för respektive händelse.

Tillförlitlighet och tolkningsutrymme

Alla typer av undersökningar har sina begränsningar och det är viktigt att försöka klargöra vilka dessa begränsningar är för att tydliggöra vad som kan, respektive inte kan, sägas utifrån en specifik undersökning. Nedan kommenteras några möjliga begränsningar med den här undersökningen, liksom möjligheterna att dra slutsatser utifrån resultaten och jämförbarheten med liknande undersökningar.

Tillförlitlighet

Den här undersökningen bygger på frågor om olika typer av händelser som den tillfrågade kan ha blivit utsatt för i sin yrkesroll som konstnär eller författare. Ett upplägg av detta slag har flera styrkor men också vissa svagheter. Det kan till exempel vara svårt att minnas exakt när en händelse ägde rum, och därmed svårt att avgöra om den, vilket efterfrågas i den här undersökningen, skedde under de senaste 12 månaderna eller tidigare. Det innebär att händelser som egentligen inte borde rapporteras som inträffade under de senaste 12 månaderna kan komma att redovisas och vice versa.

En annan möjlig svaghet är att den svarande, medvetet eller omedvetet, kan försöka tillrättalägga sina svar, exempelvis genom att ange att en händelse har polisanmälts fast så egentligen inte är fallet. Det är inte heller säkert att samtliga händelser som rapporteras i undersökningen verkligen drabbade den utsatte på grund av dennes yrkesroll, samtidigt som andra händelser kanske borde ha rapporterats men inte gör det för att de uppfattats som ”busstreck” eller ”slumpen”.³⁵

I undersökningen har olika typer av ansträngningar gjorts i syfte att begränsa ovannämnda problem. I frågorna poängteras exempelvis att endast händelser som personen förknippar med den aktuella yrkesrollen ska rapporteras. Det betonas också att undersökningen gäller händelser som ska ha skett i Sverige.

Tolkningsutrymme

Låg svarsfrekvens kan utgöra ett problem då undergrupper studeras. Det kan också bli en sämre representativitet om det finns grupper i materialet med särskilt låg svarsfrekvens. I en totalundersökning av det slag som det här är frågan om är problemet med låg svarsfrekvens emellertid inte med nödvändighet lika allvarligt som i vanliga urvalsundersökningar. Anledningen till detta är helt enkelt att grundvalen för generalisering till populationen ser helt annorlunda ut. I urvalsundersökningar dras ett, vanligen slumpmässigt, urval av undersökningsenheter utifrån en ofta betydligt större population (jämför till exempel opinionsundersökningar där urvalsstorleken ofta är runt 1 000 individer i en population som i Sveriges fall uppgår till någonstans i underkant av 10 miljoner). Teoretiskt kan ett enskilt urval spegla hela populationen på väldigt olika sätt och därför används statistisk teori för att försöka fastslå med vilken säkerhet ett visst resultat, exempelvis en skillnad mellan två kategorier i undersökningen eller en skillnad från ett undersökningstillfälle till ett annat, verkligen kan sägas vara ett uttryck för en skillnad i populationen. Därav den vanliga frågan om en skillnad i en undersökning kan sägas vara statistiskt säkerställd eller inte.

I en totalundersökning är logiken för generalisering emellertid en annan. Om vi till exempel antar att den totala populationen för en undersökning uppgår till 3 000 individer och svarsfrekvensen är 50 procent så har vi sammanlagt 1 500 svarande

³⁵ BRÅ 2015a, s. 22.

i undersökningen. Förhoppningsvis kan vi göra vissa grundläggande jämförelser mellan de 1 500 som har svarat och de som inte har svarat när det gäller enkla bakgrundsförhållanden som kön och ålder, för att säkerställa att det till exempel inte är så att undersökningen har besvarats av samtliga kvinnor i populationen men inte av någon man. Däremot kan vi sällan med säkerhet säga någonting om skillnaden mellan de svarande och de som inte har svarat när det gäller de attityder eller beteenden som vi ofta är mest intresserade av.

Skulle det till exempel vara så i vår hypotetiska undersökning att 300 av de 1 500 svarande uppger att de har blivit utsatta för någon form av hot så kan vi säga att 20 procent av de svarande uppger att de har blivit hotade. Det finns emellertid ingen enkelt tillämplig statistisk teknik för att beräkna ett så kallat konfidensintervall kring denna skattning. Däremot finns det vissa saker vi kan säga med absolut säkerhet i det här exemplet, vilket aldrig är möjligt i urvalsundersökningar. För det första kan vi säga att om 20 procent av de svarande har blivit hotade så är den totala andelen hotade i hela populationen minst 10 procent, givet det förmodligen ganska osannolika antagandet att ingen av de personer som inte har svarat skulle ha blivit hotad (300 av 3 000 är 10 procent). För det andra, om än möjligen mindre intressant, kan vi säga att den totala andelen hotade i populationen är maximalt 70 procent (1800 av 3 000). Mer intressant är förmodligen att vi kan säga att även om det finns systematiska skillnader mellan de svarande och de som inte har svarat när det gäller de frågor som vi undersöker, exempelvis att personer som har blivit utsatt för hot och våld skulle vara mer benägna att svara på en enkät av de här slaget än personer som inte har blivit utsatta, så krävs det ganska stora skillnader mellan svarande och icke-svarande för att vi ska se några substantiella skillnader i resultaten vid en svarsfrekvens på 50 procent. Om vi till exempel antar att det bland de icke-svarande i vår hypotetiska undersökning skulle vara 14 procent som har blivit hotade så innebär det att den totala andelen hotade i hela populationen ligger på 17 procent. Det vill säga inte fullt de 20 procent som vi ser bland de svarande, men inte heller särskilt långt därifrån.

Givet att detta är en totalundersökning får möjligheterna att generalisera till hela populationen konstnärer och författare utifrån resultaten i den här undersökningen därmed sägas vara goda. Med tanke på frågornas känsliga karaktär vill vi till och med påstå att de svarsfrekvenser som har uppnåtts i den här undersökningen (43 procent för konstnärerna och 49 procent för författarna) måste betraktas som överraskande höga och materialet i stort som väsentligt mer tillförlitligt som underlag för en diskussion om just konstnärers och författares utsatthet för hot och våld än någon tidigare svensk undersökning.

